

louis-ferdinand céline

gecenin sonuna yolculuk

tanım:

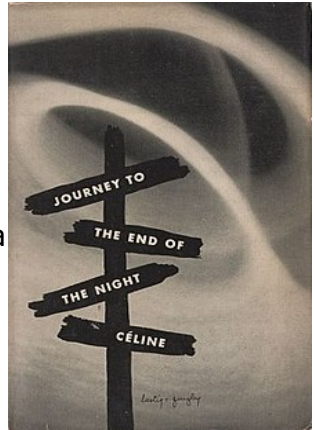
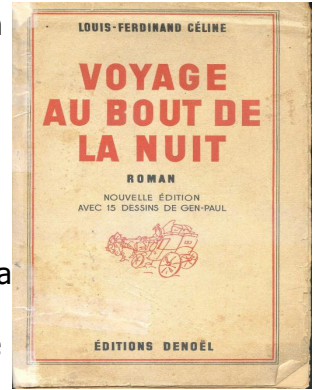
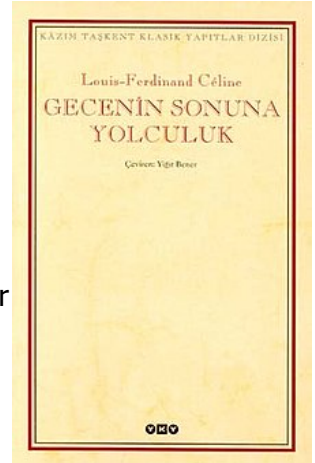
(**fransızca:** "voyage au bout de la nuit"), louis-ferdinand céline'in 1932 yılında yayınlanan roman ilk romanıdır. kitap, le monde 'un yüzyılın 100 kitabı listesi'nde de 6. sırada yer almaktadır. ilk kez 2002 yılında yiğit bener tarafından türkçeye çevrilen yapıt yapı kredi yayınları tarafından yayınlanmıştır.

ne anlatır:

celiné'in kendisini anlattığı, bu yüzden de otobiyografik olduğu ileri sürülen romanda yazara adaş "**ferdinand bardamu**" adındaki bir karakterin uzun bir yolculuğu ve bu yolculuk sırasında yaşadığı maceralar anlatılmaktadır. ferdinand bardamu romanın ilk bölümünde askerdir. onun asker olduğu sırada paris'in yakınlarına kadar ulaşan anlamsız bir savaş tüm acı ve saçmalıklarıyla yaşanmaktadır. bardamu bu savaş sırasında çeşitli maceralar ve tanıklıklar yaşar. romanın bu bölümünde adeta donkişot'ta anlatılanlara benzer küçük maceralar, asker gözüyle ve olabildiğince savaşa neden olanlar ve ondan bir şekilde çıkar elde edenler eleştirilerek, savaşın olumsuzluklarını yaşayanlar ise çektikleri sefalet ve acıyı yansıtacak şekilde somut olarak dile getirilir. savaşın akla gelebilen tüm pisliklerini yansıtan tam bir savaş karşıtı metindir bu bölüm.

bardamu bu sırada farklı özellikleri olan **robinson leon** adında biri kişiyle karşılaşır. onunla karşılaşmaları romanın sonuna kadar yaptığı her yolculukta yinelenir. robinson adeta onun gölgesi ve ekürisi gibidir. bardamu sonunda bir yerde yaralanır. paris'e bir hastaneye gönderilir. hastanede yatmaktayken lola adında bir amerikalı kadınla tanışır. lola fransızlara yardım etmek için burada olan bir gönüllü ve vatanseverdir. lola arada ziyaretlerine gelir ve arkadaş olurlar. hastaneden iyileşerek çıkar, ancak aynı zamanda askerlikten de çıkarılır. askerden ayrıldıktan sonra bardamu, bayan herote adında birinin çalıştırdığı ibir işletmede musyne adlı bir kızla tanışır ona da âşık olur, ancak iki arjantinli onu alır götürürler. yaşadığı yere döner bardamu, bir arkadaşıyla birlikte daha önce çalıştığı kuyumcuya gider, iş bulamaz ve sonunda işsiz kalır.

bir süre orada burada dolandıktan sonra **afrika**'ya gitmeye karar verir. **amiral-bragueton** adlı bir gemiyle **kongo**'ya gider. gemide geçen zaman ve yaşadığı kimi kritik durumlardan nasıl ustaca sıyrıldığını yine tüm ayrıntılarıyla ve sömürünün her türünü düşündürecek şekilde bu bölümde de anlatır. fransız sömürgelerinden birinin **bombola-bragamance-fort-gono** adında bir küçük kasabaya ulaşınca gemiden ayrılır ve burada **kongo porduriere** adında bir şirketin, oraya oldukça uzak ve orman içindeki bir yer olan **bikomimbo** adındaki bir yöresindeki birimindeki işe talip olur ve oraya yerleşir. oraya gider ve yerini alacağı adaadamlarla buluşur. hemen tanımasa da sonunda o adamın askerde karşılaştığı robinson olduğunu anlar. onun yerine geçecektir. ancak adam şirketin nesi var nesi yok hepsini yanına alarak ve ona hiç bir şey devretmeden oradan ayrılır. o gittikten sonra bardamu hastalanır ve başa çıkamadığı hastalığını tedavi ettirmek üzere oradan ayrılır. bir gemi onu götürmeye razı olur ve onlarla birlikte **amerika**'ya kadar gider. bu gemide adeta köle gibidir, ancak amerika'ya varınca tutuldukları karantinadan kaçır. amerika'da yaşadığı pek çok macera arasında robinson'la bir kez daha karşılaşması anlatılır. askerlik sırasında tanıştığı amerikalı kadın lola'yı bulur, bir süre onunla yaşar. sonrasında ford'un fabrikasında işe girer. bu sırada da molly adlı hoş bir kızla da tanışır, birlikte epey gezer tozarlar. sonunda üç hafta işe uğramadığı için yine işten çıkarılır. molly'den ayrılması zor olsa da buna karar verir.

bir yolunu bulur ve **fransa**'ya döner. savaş bitmiştir. askerlik öncesi devam ettiği tıp fakültesini bitirir ve paris'in periferinde bir mahallede neredeyse boğaz tokluğuna hekimlik yapar. yoksulların yaşadığı bu mahalledeki insanların yaşadığı sefalet ve onun yanında hayatta kalabilmek için bireysel olarak çevirdikleri dümenleri anlatır. aslında savaş sonrasında hemen her kurumda farklı biçimlerde de olsa aynı dümenler çevrilmektedir. bu da savaşın bir başka hâlidir.

bu dönemde askerlik dahil kadınlara yönelik ilgisi ve beraberliği hiç azalmayan bardamu'nun bu farklı yaşamı hemen her türden kadınla sürer gider. günün birinde yine aynı mahallede robinson'la bir kez daha karşılaşır. yaşamını ne zaman yoluna koymaya niyetlense robinson onu bulmakta ve mutlaka başına dert açmaktadır. robinson burada sadece para kazanmak amacıyla bir karı-kocanın kurtulmak istediği yaşlı annelerine kurduğu tuzak sırasında kendisi vurulur ve gözlerinden yaralanır. sonra yaşlı kadınla anlaşılır ve birlikte bir kilisenin mahzenindeki çürümemiş cesetlerin olduğu bir yeri para karşılığı gezdirerek oldukça iyi para kazanırlar.

burada bulunan modelon adındaki bir kız ve annesi onlara yardımcı ve dost olur. bu sırada bardamu o yoksul mahallesinden kaçmış ve yine paris'in başka bir banliyösünde özel bir psikiyatri hastanesinde çalışmaktadır. bardamu da robinson'u merak eder ve onun yanına gider. modelon robinson'a âşık olmuştur ve hep onunla olmak istemektedir. robinson bu dönemde bir yolunu bulup birlikte çalıştığı ve daha önce öldürmek üzere anlaşıp, sonra da ortak olduğu yaşlı kadını merdivenden düşerek ölmesine neden olmuştur. kız ve annesi olaya tanıktır ve robinson'u bunu bilinçli olarak yaptığı için suçlamakta ve polise ihbar etmekle tehdit etmektedirler. robinson yine bir yolunu bulur ve bardamu'nun yanına çalıştığı hastaneye gelir ve burada çalışmaya başlar. bir süre sonra modelon onu orada da bulur ve kendisine geri dönmesini ister. robinson'un kıza onu istemediğini söylemesi üzerine kız onu silâhla vurup öldürür. roman bu ölüm sonrasında olayla ilgili karakolda tutulan tutanak ve alınan ifadelerin arkasından biter. artık sabah olmuştur.

neden okunmalı:

"gecenin sonuna yolculuk" başta da belirttiğimiz gibi çok değerli ve pek çok biçimde okunabilecek kült bir romandır. öncülleri ile birlikte değerlendirildiğinde

- ✦ donkişot ve ulysses benzeri, iyi yazılmış ve anlatılmış bir "yolculuk" romanı olması,
- ✦ aynı dönemde öncesinde kaleme alınmış pek çok "savaş karşıtı" romandan daha cesur bir şekilde savaş olgusunu deşifre etmesi ve eleştirmesi,
- ✦ camus, sartre vb. varoluş ve yaşam meselesini açılardan sorgulaması,
- ✦ özellikle yarattığı dil ile çağdaş roman yazımına farklı bir ifade ve düzlem getirmesi,
- ✦ bu söyleyiş biçimini yapıtı türkçeye çeviren yiğit bener'in de hemen hemen aynı niteliği metne yansıtması, tıpkı can yücel'in yaptığı gibi çeviri değil de çok iyi bir "türkçe söyleme" dönüştürmüş olması,
- ✦ bardamu-robinson ikilisinin aynı bireyde varolan ikili benlik/varoluş hâlini çok etkili bir şekilde yansıtması,
- ✦ okurken büyük bir merak ve keyifle okunuyor olması,
- ✦ tüm eleştirilerinde büyük bir içtenlikle davranması, ironik unsurlarla bezeli bir neşeli ortam yaratması ve bunun aslında alınan hazzın temel bir bileşeni olması

gibi temel unsurları itibarıyla önemli klasik yapıtlardan birisidir.

kitaptan kimi alıntılar:

Louis-Ferdinand Céline'in Büyük Romanı

"Gecenin Sonuna Yolculuk"tan 15 Etkileyici Alıntı

İnsan şu dünyada tüm vaktini öldürmeye ya da tapınmaya harcıyor, hem de ikisini aynı anda.

Her yüzyılda, belli sayıda kitap, kendi yüzyılının ötesine geçmenin yolunu mutlaka bulur. Gecenin Sonuna Yolculuk da, 20. yüzyıl içinden bu yolu bulmuş önemli romanlar arasında kolaylıkla sayılabilir. Louis-Ferdinand Céline'in, Fransız edebiyatının ustaları Balzac, Stendhal, Flaubert, Proust

gibi yazarların inşa ettiği dil geleneğine pek yaslanmadan, kendine özgü bir dille yazdığı Gecenin Sonuna Yolculuk, 1932 yılında, Birinci Dünya Savaşı'nın ardından, ikincisi Avrupa'nın ensesindeyken yazıldı ve büyük ilgi gördü. Céline'in, İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında antisemitizmi benimsemesi, 1951 yılında Fransız mahkemesi tarafından vatan haini ilan edilmesine sebep olan politik aykırılığı zaman içinde itibarını zedeledi ve yok olma noktasına getirdi. Biz bu tuhaf adamın büyük romanını bütün bunlar olup bittiğinde, Gecenin Sonuna Yolculuk yazılalı tam yetmiş sene geçtiğinde okuyabildik. Roman Türkçeye ilk kez 2002 yılında, Yiğit Bener tarafından çevrildi ve Yapı Kredi Yayınları etiketiyle okuyucuyla buluştu. Céline'in kendi yaşam öyküsünden önemli izler taşıyan roman ya da Céline hakkında büyük ve bugün için oldukça faydasız politik suçlamalara varmak, bu şahane romancının şahane romanını edebi kıymeti bakımından ıskalamak sonucunu doğuracaktır. Aslında bu da, iyi bir edebiyat okurunun alabileceği türde bir risk sayılamaz. Kendi vicdanında Céline'i aklamaya çalışmak elbette okura bırakılabilir, edebi açıdan böyle bir aklamaya ihtiyaç olmadığını ise, Gecenin Sonuna Yolculuk'u okuyan herkes bilir. İşte, bu benzersiz romandan 15 etkileyici alıntı:

1. Her alanda, asıl yenilgi, unutmaktır, özellikle de sizi neyin gebertmiş olduğunu unutmak, insanların ne derece hızlı olduklarını anlayamadan gebermektir.
2. Toplumumuzun tüm öldürücü ikiyüzlülüklerini ısıldatan bu temel işareti, önemini iyice sindirmeden asla atlamayın: "Çulsuzun kaderine, yaşam koşullarına şefkatle eğilmek..." Sizlere sesleniyorum, insancıklar, yaşamın salakları, dövülen, haraca bağlanan, ezelden beri terleyenler, sizi uyarıyorum, bu dünyanın kodamanları sizi sevmeye başladıklarında, bilin ki sizi savaş salamina çevireceklerdir... Bu kesin bir işarettir... Asla şaşmaz. Bu iş şefkatle başlar.
3. Aştan vazgeçmek, yaşamdan vazgeçmekten daha zordu. İnsan şu dünyada tüm vaktini öldürmeye ya da tapınmaya harcıyor, hem de ikisini aynı anda. "Senden nefret ediyorum! Sana tapıyorum!" İnsan kendini savunuyor, kolluyor, yaşamını bir sonraki iki ayaklıya devrediyor azgınca, ne pahasına olursa olsun, sanki kendi soyunu sürdürmek olağanüstü derecede keyifliymişçesine, sanki bu bizi sonunda ölümsüz kılacakmış gibi. İlle de öpüşme arzusu, kaşınır gibi.
4. Garibanlar asla, ya da neredeyse asla sormazlar, katlandıkları şeylerin nedenini niçinini. Birbirlerinden nefret etmekle yetinirler, o kadar.
5. Yaşamı dans ettirecek kadar müziğimiz kalmamıştır içimizde, işte bu. Tüm gençlik daha şimdiden dünyanın öbür ucunda gerçeğin sessizliğinde ölüvermiştir. Peki dışarıda nereye gidilebilir ki, soruyorum size, içinizde yeterli miktarda çılgınlık kalmamışsa? Gerçek, bitmek bilmeyen bir can çekişmedir. Bu dünyanın gerçeği ölümdür. Seçim yapmak gerek, ya ölmek ya da yalan söylemek. Bense asla kendimi öldüremedim.
6. İnsanın, kendi sızlanmalarına kesin bir son verecek cesareti olmadığı sürece, kendini her gün daha iyi tanımaya katlanması gerek.
7. Yukarıda bulunduğum yerden, ağzınıza geleni söyleyebilirdiniz onlara. Denedim. Hepsi de midemi bulandırıyor. Bunları gündüz vakti, yüzlerine karşı, söyleyecek cürete sahip değildim, ama bulunduğum yerdeyken korkmama neden yoktu, onlara "İmdat! İmdat!" diye bağırdım sırf onlarda en ufak bir tepki uyandıracak mı diye merak ettiğim için. Umurlarında bile değildi. Önlerine geceyi gündüzü ve yaşamı katmış gidiyordu insanlar. Kendi gürültülerinden hiçbir şey duymuyorlardı. Sallamıyorlardı. Üstelik kent ne kadar büyük ve ne kadar yüksekse o kadar çok pişkinliğe vuruyorlardı. Diyorum size. Denedim. Değmez.
8. İnsan kısa sürede yaşlanıyor üstelik de geri dönüşü olmayan biçimde. İnsan bunu, kendi mutsuzluğunu kendine rağmen sevmeye biçimden anlıyor.
9. Bir üzüntüsü hakkında fazla söyleyecek bir sözü olmayacak kadar içten biriydi o. İçinde olup bitenler ona yetiyordu, yüreğinde.
10. Eğer ille de bir şeyleri seveceksek, yetişkinlere oranlara çocukları sevmek daha az risklidir, hiç olmazsa ileride bizler kadar katır kutur olmayacaklarını ümit etmek gibi bir özrümüz vardır. Bilmiyoruzdur. Solgun yüzünde asla unutamadığım o sonsuz küçük saf sevgi gülümsemesi beceriksizce dans ediyordu. Tüm evrene yetecek bir neşe. Yirmili yaşlarını

geride bıraktıktan sonra, bu kolay sevginin, hayvanlarınkinin, bir katresini hâlâ içinde barındırabilen insan sayısı çok azdır. Meğer dünya hiç de sandığımız gibi değilmiş! İşte bu kadar! Öyle olunca, biz de façamızı değiştiririz! Hem de nasıl! Mademki yanılmışız! Kaşla göz arasında hepten dönüşüveririz o gıcık yaratığa! Yirmi yaşını geride bıraktıktan sonra suratımızda kalan tek şey budur! Bir hata! Suratımız bir hatadan ibarettir.

11. Boşuna heveslenmemekte yarar var, insanların aslında birbirlerine söyleyecekleri hiçbir şey yoktur, karşılıklı olarak yalnızca kendi acılarını anlatırlar, o kadar.
12. Aile dediğin her işe yarar, suratına bakılmaktan gayri. Her şey bir tarafa, babanın gücü, mutluluğu, ailesini asla suratına bakmadan öpmektir, bu onun şiiiridir.
13. İnsan gençken ve bilmezken her şeyi gönül yarası sanıyor...
14. Ne dersek diyelim, ne iddia edersek edelim, dünya gerçekten çekip gitmeden çok öncesinde terk ediyor bizleri. Daha önce en çok meraklısı olduğumuz şeylerden, günün birinde artık gitgide daha az söz eder oluveririz, ille de konuşmak gerektiğinde de zorlanırsınız. Hep kendi sesimizi duymaktan gına gelmiştir... Kısa keseriz... Vazgeçeriz... Otuz yıldır konuşup duruyordunuz zaten... Haklı çıkmayı bile umursamamaya başlarız. Zevkler arasında kendimize ayırdığımız o küçük yeri bile koruma arzusunu yitiririz... Kendimizden öğreniriz... Azıcık karın doyurmak, birazcık ısınmak ve hiçbir şeye varmayan yolda giderken mümkün olduğu kadar çok uyuyabilmek artık yetiyor da artıyordur bile.
15. Yeniden bir şeylere ilgi duymak için başkalarının önünde takınacak yeni yüz ifadeleri bulmak gerek... Ancak artık repertuarımızı değiştirecek gücümüz kalmamıştır. Eveleyip geveleriz. Onların, yani dostların arasında kalabilmek için bin türlü numara ve bahane ararız, ancak ölüm de artık buradadır, leş kokulu, yanı başımızda, artık daima orada kalacaktır, bir el pişpirik kadar bile gizemi kalmamış olacaktır. Gözümüzde bir anlam ifade etmeye devam eden tek şey olarak ufak tefek üzüntülerimiz kalmıştır, sözgelimi o küçük şarkısı bir Şubat akşamı ebediyen susan Bois-Colombes'daki ihtiyar amcamızı henüz sağken ziyaret etmeye bir türlü zaman ayıramamış olmanın üzüntüsü. Yaşamdan geriye sakladığımız bir bu kalmıştır. Yani bu ufak korkunç pişmanlık, gerisini ise, az çok yolda kusmuşuzdur, epey çabalayarak ve zorlanarak da olsa. Artık kimsenin geçmediği bir sokağın köşesindeki eski püskü bir anı fenerine dönüşmüşüzdür.

**kitabın başında yer alan henri godard ve ferit edgü'nün ön sözleri ,
kitabın sonunda yer alan çevirmen yiğit bener'in yazdığı sonsöz:**

YOLCULUK'TAN HABERLER

1940'lardan sonra bir daha hiç izine rastlanmayan Gecenin Sonuna Yolculuk'un ilk elyazması, 2001 yılı baharında bir satış kataloğunda yeniden ortaya çıkıverdi. Zamanımızın güncel olaylarının çapı göz önüne alındığında kuşkusuz küçük bir haberdir bu. Yine de, satış gerçekleşene dek, genelde kitaplarla ilgili konuların pek üzerinde durmayan televizyon da dahil, medyanın her alanında aylarca haber ve yorum konusu oldu. Aynı döneme ait olup da sırf elyazmasının bulunuşuyla böylesi büyük bir ilgi uyandırabilecek bir başka roman yoktur kuşkusuz. Medyadaki yankılar bu romanın ve yazarının Fransız kamuoyundaki çok özel konumunun gözle görülür bir yansımasıydı.

Bundan kısa bir süre önce, bir üniversite öğrencisi Celine'i yıl sonunda ödev konusu olarak seçip seçemeyeceğini sormuştu hocasına. Öğrenci daha önce edebiyara karşı pek ilgili görünmediğinden hoca şaşırmıştı biraz, "Evet ama, dedi öğrenci, Gecenin Sonuna Yolculuk'u okudum ve bir tokat yemiş gibi oldum." Bu romanı okumak onu ilgisizliğinden sıyırmış, onda bir sarsıntı yaratmıştı. Okumayı bitirdiğinde, kitaba başlamadan önceki o çocuk değildi artık.

Çok değil, yine kısa bir süre önce, Côte d'Ivoire'lı bir romancı, Fransa'daki edebiyat ödülllerinden birinin sahibi Ahmadou Kourouma bir röportajında, ne zaman yeni bir romana başlayacak olsa Gecenin Sonuna Yolculuk'tan birkaç sayfayı tekrar tekrar okuduğunu söylemişti.

Bu birkaç olay, Fransa'da yetmiş yıl önce yayınlanan bu kitabın çelişkili bir güncelliği korumaya devam ettiğini doğruluyor. Hatta eşsiz bir konuma sahip, çünkü bugün, 1930'lu yılların bir klasiğine

dönüşmüş olmakla kalmıyor, sarsıcı gücü yeni okurları üzerinde de olanca etkisini gösteriyor. Öyle kitaplar vardır ki, örneğin Andre Malraux'nun 1933'te yayımlanan İnsanlık Durumu adlı romanı, Sartre'in 1938 tarihli Bulantı'sı ya da 1942'de çıkan Camus'nün Yabancı'sı gibi, anlık bir başarının daötesinde, bir döneme damgasını vuran eserler olarak çabucak benimsenirler. Genelde bu konum, yapının belli ölçüde kurumsallaşmasını da beraberinde getirir. Abideleştirilmek, yapıda yeni kuşak okurları arasına sanki bir resmiyet perdesi çeker. Klasik kabul edilen bir yapıtı keşfetmekse, çoğu zaman, böylesi kabul görmüş olmasını sağlayan nedenleri keşfedip bunları benimsemekten ibarettir. Öte yandan, Gecenin Sonuna Yolculuk için bu abideleştirilmenin göstergeleri gitgide artmaktadır: Saygın Pleiade dizisinde yayımlanmış olması, akademik incelemelere konu olması, ders kitaplarında yer alması vb. Sonuncusu da kuşkusuz elyazmasının Fransa Milli Kütüphanesi tarafından satın alınması. Ne var ki, böylesi bir konum edinmiş olmakla birlikte roman hâlâ, başta gençler olmak üzere yeni okurlarının çoğu tarafından, başkalarının beğenisinden bağımsız olarak okunma ayrıcalığını koruyabiliyor. Gecenin Sonuna Yolculuk'u eline alan okur, bunun daha önceki kuşaklarda da hayranlık uyandırmış bir kitap olduğunu biliyor olabilir, ancak bu durum romanın onun içinde özel bir yankı uyandırmasını engellemeyecektir.

Çünkü G eline'in açıklamak istediği gerçekler, ki bunları duyurabilmek için yepyeni bir dil geliştirmiştir, başka romancıların ya dile getirmediikleri - bunları fazlasıyla aleni ya da fazlasıyla mahrem bulduklarından olsa gerek- ya da okuru artık etkileyemeyecek derecede geleneksel bir dille açıkladıkları gerçeklerdendir.

Dünya tarihinde ayrıcalıklılarıyla geri kalanları ayırıp karşı karşıya getiren o ayrım çizgisini taşımayan bir toplum olmuş mudur hiç - bir gün olacak mıdır?- Bu iki kesimi belirten adlar dilden dile, hatta aynı dilde dönemden döneme değişebilir; en iyi duruunda, taratların aynı toplumdaki oranı, ayrıcalıklıların sayısında ufak bir artışla değişikliğe uğrayabilir, yine de temel ayrım asla ortadan kalkmayacaktır. Bir taraf, tam da ötekiler öyle olmadığı için ayrıcalıklı kalacaktır hep ve bir önceki ayrıcalıklar seyrelmeye yüz tuttuğunda da, yenileri ortaya çıkmaya hazır olacaktır. Bu olgu hem bir deneyim hem de tarihsel bir bilgi nesnesidir bizim için, öyle ki, bunu, yazına yeterince yeni bir mazeme sunamayacak kadar sıradan bir konu olarak görmeye yatkınsızdır.

Bilinçli ya da bilinçsiz, bu ayrımın anlamını içten içe biliriz hep: Celine bizi ilk başta buradan vurur. 1929'a doğru, otuz beş yaşındayken Gecenin Sonuna Yolculuk'u yazmaya koyulmasına neden olan ve o günden beri okuru daha ilk sayfalarda içine alıp sürüklemeye devam eden heyecanın kaynağında da bu vardır. Söz konusu olan, bu ayrımın üç kıtada, Avrupa, Afrika ve Amerika'da, 1910-1930 yıllarında edinebileceği çeşitli biçimleri gözden geçirmekti, ister olağanüstü ister gündelik, egzotik ya da alışlageldik. Başta savaş geliyorsa eğer, bu ayrımı tepe noktasına ulaştırdığı içindir" çünkü bu koşullarda bir avuç insan, diğerlerini ölüme yollama yetkisine sahiptir. Ancak romanın kahranları Bardamu yaralandığı için savaştan paçayı sıyrıp cephe gerisine yolları yollanmaz aynı ayrımı farklı biçimlerde yine karşısında bulur. Bu biçimlerin bir kısmı birbirini andırırken, diğerleri pek o kadar göze batmaz, ama onun açısından sonuç hep aynıdır: o daima ayrım çizgisinin yanlış tarafında durmaktadır. Karşısındakiler şimdi de sivillerdir, ama onlar da ayrıcalıklılardan. Mevkileri, ilişkileri ya da ekonomik durumları sayesinde, cephe hizmetinden muaf olmayı becermişlerdir. Paris'te yaşamın tadını çıkarmayı -hatta yaşamın tadını çok daha fazla çıkarmayı sürdürmektedirler. Çünkü ayrıcalığın eylem aracı ne olursa olsun para, toplumsal güç ya da yasal yetki, sonuç hep aynıdır: Rahat bir yaşam ve her türlü zevkten yararlanma yetkisi. Öteki tarafta payınıza düşen de daima aynı perişanlıktır, ister basit bir asker ya da sömürge vatandaşı bir Afrikalı olun, ister ABD'ye göçmen adayı, Ford'da işçi ya da Detroit'taki bürolarda gece temizlikçisi olun, isterse de Fransa'da, Paris banliyösünde yaşayan, çirkinlikte, konforsuzlukta ve mahremiyetten yoksunlukta birbirleriyle yarışan şu apartmanlardan birinde her an kapıya konulmayı bekleyen bir kiracı olun.

Gecenin Sonuna Yolculuk'ub yeniliği Céline'in bu ayrımdan söz etmek için toplumun alt tabakalarının bakış açısını benimsemesi ve hatta onların dilini, tümüyle değilse bile, en azından ayrıcalıklıların diliyle karşıtlığını daha ilk anda ve sürekli olarak vurgulayacak ölçüde kullanmış olmasıdır. Bu bakış açısının beraberinde getirdiği anlatım haliyle protestolarla, teşhir etmelerle biçimlenir ve doğal olarak Gecenin Sonuna Yolculuk'un başat niteliğini oluşturur. 1932 yılında, kimilerinin göklere çıkardığı kimilerininse elinin tersiyle ittiği bu kitap, büyük bir çılgılık, bir intikam

çılgılığı, bir isyan çılgılığı olarak karşılanmıştır.

Ama her şey bu kadar basit değil.. Romanın ilk sahnesinde, saf ve konformist bir adamı karşısına alan Bardamu, ilk repliklerinden itibaren kurulu düzenin düşmanı olarak çıkar karşımıza, daha doğrusu, kendisinin de ilan ettiği gibi, bir anarşisttir o. Ama bu sahne henüz sona ermeden, muhatabında büyük bir şaşkınlık uyandırarak olası en ilkel ya da en yabancılaşmış tepkiyle hareket eden de odur. Albayının arkasında ilerleyen bir süvari alayının geçit törenini görüp müziğini duyması bile bu coşkuya kapılıp onların peşine takılması, bir başka deyişle orduya katılması için yeterli olacaktır. Romanda, uzun süre, çoğu zainan anarşist bir söylem tutturmakla birlikte, sesinde ara ara saflığın ve saygıyla boyun eğinenin vurguları duyulan bir kişi olarak yer alacaktır. Orneğin, New York serüveninde, bir bankta otururken karşıdan geçenleri n kaldırına tükürdüğünü görünce içten içe: "Bu ne cüret!" diye haykırır.

Bardamu'nün sesinin, roman yayımlandığından beri süren yankısı, olasılıkla şu ikiliğe bir şeyler borçludur: İsyen çılgılığında alttan alta saflığın, utangaçlığın ve saygının ezgisi de duyulmaktadır. İsyen tek başına kalsaydı eğer, şaşırtıcı ve sarsıcı etkisi yavaş yavaş dağılılabildi. İlk sarsıntı geçince, uzun vadede tek düze bir ses olup çıkabilirdi. Ama yeraltından gelen o bambaşka vurgu, zaman geçtikçe isyanı yeniden silahlandınak üzere hazır bekler. Alttan alta duyulan ezgi , Bardamu'nün sesine, o sesi bugün hâlâ canlı kılan titreşimi verir.

Bu ikilik bir noktaya kadar yaratım süreci ne bağlanabilir. Geçen yıl bulunan elyazması, ilk değişikde öyküyü anlatan kişinin anarşist Bardamu değil, onun kurulu düzene saygılı muhatabı olduğunu göstermiştir. Celine ancak metnin devamında birinci tekil anlatımı Bardamu'ye devretmiştir. Daha sonra, giriş bölümünü de ona göre düzeltmiştir, ancak kısmen. İşte böylece, ilk sahnede Bardamu hep bir isyankarın sözleriyle konuşurken, sonunda gidip askere yazılan yine kendisidir. Romanın ilk yarısında anarşizm ve konformizmin vurguları onun sesinde hep birbirine karışacaktır.

Birinci tekil anlatımının, ikinci bir aşamada, bir roman kişisinden bir başkasına aktarımı bir buluştu el bette, ama rastlantısal bir yanı da yoktu. Celine'i bambaşka noktalara uzanan bir açıklamaya götüren bir billurlaşma görülebilir burada. Bardamu, Celine'in yapıtında sesi birbirinden farklı, hatta uyumsuz vurgular içeren tek kişi olarak kalmayacaktır. Bu iki zamanlı yaratım, temel bir dilsel sezgiyi doğrulamak için bir fırsat olmuştur: Her birey, söyleminde toplumsal kökeninin, kendi hikâyesinin, deneyimlerinin, girip çıktığı ortamların izlerini taşır. Her insan sesi çoğuldur. Gecenin Sonuna Yolculuk'u izleyecek olan romanlarında Celine, biçimini oluşturmak için bu çoğulluğun etkilerini artan bir ustalıkla kullanmayı sürdürecektir.

1932 yılında Celine yalnızca standart bir Fransızca'yı okumaya alışmış okurları sokak diliyle ya da açık saçık bir Fransızca'yla karşı karşıya getirerek zorluyordu. O zamandan beri, Celine'in kendisinin de büyük katkıda bulunduğu bir evrim sürecinin sonunda bu kopukluğun yarattığı etki kaçınılmaz bir biçimde zayıfladı. Romanlarda konuşma diliyle, sokak dili ya da kaba bir Fransızca'yla karşılaşmak olağanlaştı. Ama bu ayırım ortadan kalkmış değil. Bu öteki Fransızca'yla yazmak daima, okulda öğretilen yazılı Fransızca'yı kullanmayı sürdüren toplumun geri kalanı karşısında belli bir tavır alışı göstergesidir. İki dilin aynı anda varoluşu başka yerlerde değişik biçimlerde süregelen bir farklılaşmanın Fransızcada aldığı biçimdir. Celine, keskin bir dil sezgisiyle, her dilin, başlangıçta sunduğu birlik görünüşü ne olursa olsun, gerçekte temel bir ayrışıklığa bağlı olduğu, ve zaten bundan zarar görmek bir yana, yaşadığına kesin bir biçimde işaret eden titreşimleri de buna borçlu olduğu gerçeğinin ayrıcalıklı tanığıdır.

Çelişkili yanlarıyla ifade edilen ezilenlerin bu bakış açısı, bir de onlarla aynı sesi veren bir dille aktarıldığında, kimi okurlara itici gelme riski taşır elbette -zaten bu amaçla seçilmiştir- ama tersi de geçerlidir, yani geri kalan herkesin de hoşuna gidecek niteliktedir. Her toplumun eleştirilecek yönleri olduğunu gayet iyi bildiğimiz için, onların kusurlarını gözler önüne seren her kitap içimizde ille de bir yankı uyandırmaz. Ama Celine bu toplumsal düzlemle yetinmez. Metafizik düzlemde yer alan ve kendimizden doğal olarak saklamaya çalıştığımız birkaç gerçek daha vardır duyuracağı. Bu gerçeklerle, okurunu bir yandan suç ortağına dönüştürürken, onu bir yandan da savunma durumuna geçirir, hatta zainan zaman karşısına alır.

Savaş, toplum yaşamındaki kötülüklerin en büyüğü olarak çıkar karşımıza. Onun neden olduğu ve Gecenin Sonuna Yolculuk'un başında sergilenen birbirinden korkunç ve dayanılmaz ölümler,

savaşın mahkum edilmesinin en emin yoludur. Romanın geri kalanında ortaya çıkan aynı kötülüğün daha ufak çaplı örneklerinin değerlendirilmesinin temelini de sırasıyla bu görüntüler oluşturacaktır. Ama bu aşırıya kaçmış dehşetin dışında ele alındığında bile, ölüm her ne olursa olsun hepimizin yazgısıdır. Bu düşünceyi hep aklımızdan çıkarmaya, ya da en azından olası en büyük soyutlama içinde hapsedmeye çalışırız. Oysa hep bu düşünceyle yatıp kalkan Celine, onu inadına en somut gerçekliği içinde bize anımsatmayı üstlenir. Gecenin Sonuna Yolculuk'ta, ilk bölümlerden sonra bile can çekişme sahneleri hiç eksik olmaz. Ölümü imgeleme alışkanlığına sahip olmayan okurlar bile, onu ister istemez kafalarında canlandırmak zorunda kalırlar. Ölüm söz konusu olmadığı zamanlarda bu kez de farklı anıştırmalar sergilenir, özellikle de bedenle ilgili olanları, hem de hastalanma ya da yaşlanma süreçleri gibi, bir başka deyişle yaşamın fizyolojik ve biyolojik zorunluluklarına boyun eğişi içeren, aklımıza getirmeye pek yanaşmadığımız işlevleriyle. Celine'in işin içine kattığı gülünç öğelere karşın, okurun bir başka yönden hissetmiş olabileceği yakınlığı yok edebilecek bir özelliktir bu. Bırakınız sonraki romanlarını, Gecenin Sonuna Yolculuk'ta bile, Celine'i okurnak rahat bir iş değildir. Çelişkili heyecanlarda örtülmüştür bu okuına süreci ve gerçekten bu duyguları zaman zaman suratımıza atılmış birer tokat ya da bize yapılmış birer saldırı olarak algıladığınız da olur, öte yandan, bu okumayı birçoklarından daha canlı kılan özellik de budur işte.

İnsanı, unuttunaya çabaladığı bir durunun yarattığı duyguya yöneltmek için işi böylesi bir hoyratlığa vardırma şart değil. Ancak Celine'in ait olduğu kuşak için, Birinci Dünya Savaşı kendi dehşetiyle sınırlı kalmanış, bir çağın bitiminin doğrulanışı olarak ortaya çıkmıştır. Savaşla birlikte, dört yüzyıl boyunca Batı'nın felsefi iyimserliğinin temelini oluşturan bütün o fikirler, dünyanın ussal düzeni, insanın ussal doğası, ilerleme, vb., kesin bir biçimde yok olup gitmiştir. Celine'den sonra başkaları da her türlü dayanak noktasından yoksun kalmış insandaki bu duyguya, olumsuzluk (Sartre) gibi, saçma (Camus) gibi felsefi adlar vereceklerdir. Ama belki bu adlar hâlâ, işaret ettikleri duygunun yaşanmış gerçekliğini uzakta tutmanın bir biçimidir. Bu duyguyu daha da derinden hissetmeye başladığı bir anda Celine'in Bardamu 'sü şunu söyler yalnızca: "Adeta boş bir insan olmaktan hep ürkmüşümdür, yani varolmak için hiçbir nedenim olmamasından." Böylelikle o, herkesin kullandığı bir dili benimseyerek, bilinçsiz bile olsa herkesin paylaştığı bir deneyime daha yakın durmayı başarıp bunu okurda canlandırma konusunda daha elverişli bir konuma ulaşır. Celine'in başlangıçta toplumsal nedenlerle benimsediği bu dil, felsefi dile yakınlığı olmayan bireylerin bile kendilerine en az ötekiler kadar yönelttikleri soruları özgün bir biçimde dile getirebilecek bir dildir.

Diller arası farklılıkların ve Celine'in seçiminden doğan gücün en belirgin olduğu yerler, kötülüğün sorgulandığı yerlerdir. XVIII. ve XIX. yüzyıllar Batı'da, insan doğasının iyi ya da en azından iyiye dönüştürülebilir olduğu inancıyla belirlenmiştir; eğitim ve topl um sal sömürüye karşı mücadelenin, kötülük eğilimi olarak görülen ve Hristiyanlığın ilk günah diye adlandırdığı şeyi yok edebileceği düşünülüyordu. Celine'in kuşağı için savaş, bu iyimserliği de diğerleriyle birlikte gömmüştü. Buna Celine kadar ikna olmuş biri yoktur herhalde, ama yalnızca belli bir felsefi ya da tanrıbilimsel kültür düzeyine ait olan kötülük sözcüğü, Bardamu'nün kalemine asla yansınaz. Bardamu onun yerine, yalnızca "hırtlık" adını ya da "hırt" sıfatını kullanır, bu sözcükler de tümüyle sokak diline aittir ve görünüşte zararsızdır. Ama Celine'de bağlam bunlara birçok kez, filozofların ya da tann bilimcilerin teşhir ettikleri şu "kötülük (ya da Kötü'ye yatkınlık) içgüdü" kadar değer yükler.

"Her alanda, asıl yenilgi, unutmaktır, özellikle de sizi neyin gebertmiş olduğunu unutmak, insanların ne derece hırt olduklarını asla anlayamadan gebermektir"; "[İnsanlar] size kötülük etmenin en kolay yolunu bulmaya çalıştıkları sürece, biraz nefes almak mümkündür [...] Sonrasında, aynı hırtlık yeniden başlar." Burada söz konusu olan ucuz kötü kalpli davranışlar değil, benzerine acı çektirmekten zevk alınaktır. Yaşamları boyunca insanların birbirlerine yaptıkları ufak tefek "hırtlıklar", belki de gerçek boyutunu ancak savaşların, siyasal çatışma görünümü altında açığa çıkardıkları daha temel bir hırtlığın, indirgenmiş, yasalarla iyi kötü sınırlandırılmış şekilde ortaya çıkışıdır. Ama burada olduğu gibi en yüklü anlamıyla kullanıldığında, şu "hırtlık" sözcüğünün Celine tarafından yeğlenmesinin nedeni, en gündelik, hatta söylemek gerekirse, en somut olana işaret ediyor olmasıdır. Ona kıyasla, standart söz dağarcığında eşanlamlısı olabilecek "kötü kalplilik" gibi bir sözcük bile soyut kaçmaktadır. Tersine, Ahmadou Kourouma'nın sözleri, Celine'in terimlerinin gücünü daha iyi görmemizi sağlıyor: yeni bir romana başlamadan önce Gecenin

Sonuna Yolculuk'u bir kez daha okurken benim keşfetmek istediğim şey, diyor Kourouma, tam da işte şu "evrensel hırtlığın" anlamıdır.

Bu romanla ilgili haberler sık sık gündeine getiriliyorsa, bunun nedeni edebiyat tarihinde bir işaret noktasına dönüşmekle birlikte, onu keşfeden okurların doğrudan doğruya algılayabilecekleri bir yeniliği hâlâ koruyor olmasıdır. En kalıcı devrimler belki de dilde gerçekleştirilenlerdir. Celine, bir biçim oluşturmak üzere sokaktaki adamın dilini seçmek suretiyle, Fransız dilinin tarihinde bir dönüm noktasına imza atmakla kalmamıştır. Resmi dilin terimleriyle dile getirildiklerinde artık hiçbir heyecan uyandırmayan, ama dün olduğu gibi bugün de deneyimlerimizin merkezinde yer alan konulara, sorgulayıcı ve kışkırtıcı yeteneklerini yeniden kazandırmıştır.

Henri Godard

Fransızcadan çeviren: Esra Özdoğru

ÖN SÖZ

Öyle kitaplar vardır ki, elinize alıp daha ilk sayfasını bitirmeden ürperirsiniz. Olağanüstü hiçbir şey yoktur ama, duyduğunuz yepyeni bir sestir. Kendi kendinize, bu sesin, bu ürpertinin, kitabın sonuna değin sürüp sürmeyeceğini sorarsınız. Gecenin Sonuna Yolculuk'un yarattığı ürperti, okuru, o güne değin, bilmediği, tanımadığı bambaşka bir dünyaya, bambaşka bir iklime çağırmasından kaynaklanmaz. Okur, kendini sokakta sanır. Çünkü okuduğu sözcükler, cümleler sokağın sözcükleri, sokaktaki adamın cümleleridir. İlk sayfalarda, ne mene bir yazarla karşı karşıya olduğunu çıkaramaz ve nasıl bir yolculuğa çıktığını da ayımsayamaz. Tıpkı 20. yüzyılın tüm büyük romanlarında, Kayıp Zamanın İzinde, Dava, Şato, Ulysses ya da Niteliksiz Adam'da olduğu gibi.

Gecenin Sonuna Yolculuk da bu romanlardandır. Ama hemen söyleyeyim ki, bu romanlarla uzaktan yakından hiçbir göbek bağı yoktur onun. Bellekten, bilgelikten, düş gücünden, zihinden, felsefeden değil, yaşamın içinden doğan bir romandır o. 1932 yılında, o güne değin adı duyulmamış bir yazarın adıyla yayımlandığında, edebiyat dünyasını alt üst eden özellikle romanın dili olmuştur. Bu, Fransız yazınında üç yüz yıldır unutulmuş, sokağın diliydi. Bu yeni, genç yazar, bu dilden bir üslup, hatta, onu da aşan yepyeni bir roman dünyası yaratmıştı.

Bu sesi daha önce duymuştum, dedirten bir dil, bir üsluptur söz konusu olan. Sıradan insanların, işçilerin, işsizlerin, esnafın, yosmaların, kanun kaçaklarının konuştuğu bir dil. Yazar, onların sözcükleri, deyişleri, argosuyla yazmış, bu dile uygun bir de sentaks yaratmıştır. Bitmeyen üç noktalar, hemen her sözcükten sonra yer alan ünlem ler...

Yazar Céline, sokağın bu diline öykünmez; o hammadleden yeni bir dil yaratır. Çünkü, konuşma dili, yazı diline dönüştüğünde, tüm renklerini, şiirini, canlılığını yitirir, salar, ölü bir dile dönüşür. Bunun bilincindeki yazar, o ham maddeyi işlerken, bir roman diline dönüştürürken, o dili yeniden yaratır. Artık o, sokağın değil, romanın dilidir.

Ye tmiş yıl sonra, bugünün okuruna (özellikle bu romanı Türkçe çevirisinden okuyanlara), bu düşünceler abartılmış gibi gelebilir. Haklıdır da. Çünkü aradan geçen süre içinde, Celine'in bu romanla açtığı ve ölene dek sekiz romanında sürdürdüğü bu dil, bu üslup, yalnız Fransa'da değil, yeryüzünün birçok ülkesinde, birçok yazara yol gösterici olmuş, yeni roman, anlatı anlayışlarına kaynak oluşturmuştur. Özellikle de, Amerikan edebiyatında Henry Miller ve ondan sonra gelen hemen tüm beat generation yazarlarında bu etkinin derinliğini görürüz.

Celine, anlatı dilinin kemikleşmiş yapısını yıkar, toplumun tüm kurumlarının, politika, din, kültür, sanat, edebiyat, daha da önemlisi, yaşama biçimini karşısına alır ve anarşist bir tutumla bu değirmenlere saldırır. Vatan, millet, eşitlik, özgürlük, kardeşlik ve blue-blanc-rouge içleri boş, üzerlerine tükürülecek kavramlardır. Tüm yazarlık yaşamı boyunca bunların üzerine tükürür. Kendisinin de bu tohumun bir ürünü olduğunu unutmadan. Dolayısıyla kendi üzerine de tükürerek.

Celine, iki dünya savaşı nı, sömürgeciliğin en korkunç boyutlarını, palazlanmaya başlayan kapitalizmin acımasızlığını yaşayan 20. yüzyıl Batı insanının bireysel bozgununu, devrimci inancın yükselişini ve çöküşünü, ne Malraux gibi yücelterek yazdı, ne de Sartre gibi Varlık ve Hiçlik açılarından.

Bu ve benzeri örnekler göz önünde tutulduğunda, onun toplu yapıtı, ilk roman Gecenin Sonuna Yolculuk'tan başlayarak, son kitabı Rigodon'a değin şaşırtıcı bir insanlık durumu sergiler: Kendini ve

yaşamına giren çıkan insanların öyküsünü anlatırken, iki savaşın arasına sıkışmış insanların sefaletini anlatır. Onların diliyle. Başka bir deyişle, kendi kişisel öyküsünü, yazı yoluyla bu çağın öyküsüne dönüştürmeye çalışmıştır. Ya da tersi: Fransa'nın toplumsal öyküsünü, kendi yaşamına indirgemiş, bir romandan öbürüne anlattığı olaylarda, bata çıka kendi yaşam öyküsünü anlatmıştır. Öylesine ki ne kendinden önce, ne kendinden sonra, hiçbir romancı (belki Jean Genet hariç, ama o ayrı bir konu) kendini böylesi bir çıplaklıkla romanlarının konusu durumuna getirmemiştir.

Celine, Gecenin Sonuna Yolculuk'tan sonraki romanlarında, ad vererek, çağdaşı Malraux'nun kahramanlığından tiksindir. Sartre'ın varoluşçuluğu ve politik düşünceleriyle Simone de Beauvoir'ın feminizmiyle dalga geçer, Katolik Mauriac'ı, komünist Aragon'u, Elsa'sıyla birlikte horlar, gülünçleştirir. Onun zehirli kaleminden kurtulmuş pek az yazar ve politikacı vardır. Kendine gelince, o, yerlerde sürünen, tek ereği yaşamak uğruna her şeyi yapan, her şeyi "mubah gören" o "insanlık sefaleti"nin kahramanıdır- eğer burada, onun tiksindiği "kahraman" sözcüğünü kullanabilirsek.- Celine'in romanlarında doğrular, yanlışlar yoktur. Çünkü doğru/yanlış, doğru/yalan, iyi/kötü, güzel/çirkin karşıtlıkları bir değer ölçütünü, hatta bir etik'i gerektirir. Celine'de böylesi bir etik de yoktur. Yaşamak, ayakta kalmak için neye inanması gerekiyorsa, ona inanır. Bana sorarsanız bir tek şeye:Yazmaya.

Jean Genet, kendisini dışlayan topluma, o toplumun tüm değerlerini dışlayarak yanıt veriyordu. Öylesine ki, işgal yıllarında Fransa ulusuna düşman olan her şeyi kendine dost bilmisti. Celine de aynı radikal tutum içindedir. Ama o, Genet gibi eşcinsellere; Freud, Marx gibi Yahudilere de karşıdır.

Kısacası, insan Celine'de, bir insanda dayanasım olmayan her şey var: benmerkezcilik, bencilik, çıkarıcılık, güçlüden yana olmak, insan, özellikle de Yahudi düşmanlığı...

Yazar Celine'de ise, bir yazarda aradığım hemen her şey var: Kendini olduğu gibi benmerkezcilik, bencil, çıkarıcı, korkak, Yahudi düşmanı olarak ortaya koymaktan çekinmemek. Hiçbir şeyi saklamadan. Gizlemeden. Ama böylesi içtenlik havarilerinden her zaman büyük yazarlar çıkmaz. O, 20. yüzyılın, yepyeni bir dil yaratmayı başarmış birkaç romancısından biridir. Bu yüzyılda (yani geçen yüzyılda) insanoğlu onun gerçeğini çöplüklerde, siperlerde, hastanelerde, kamplarda aramak gerektiğine inanmıştı. Hiçbir şeye (insana bile) inancı olmayan bir mahalle doktoruydu. Paris'in, bir kenar semtinde, Clichy'de iki savaş arası, fakir fukaranın derdine derman olmak isteyen bir hekim.

II. Dünya Savaşı yıllarında, işgal altındaki Fransa'da, Nazilere yakın tavır alan, Yahudi düşmanlığını dile getiren yazılar, kitapçıklar yayımlayan, savaşın bitiminde Almanya üzerinden, karısı ve kedisiyle birlikte Danimarka'ya kaçan, 1950'ye değin Hamlet'in ülkesinin zindanlarında yatan, ancak 1951'de Fransa'ya dönebilen bir hekim-yazar. Toplumdaki hastalıklara, salgınlara karşı hekim olarak, anlaşılan elinden pek bir şey gelmediğini çok çabuk anlamış olmalı.

Mort a Cr dit (Taksitle  l m), Nord (K uzey), D 'un Ch teau l'Autre (Bir  atodan öbürü) bunun büyük birer roman olarak kanıtlarıdır. Bu romanların tümü Nietzsche'nin " st n insan" kavramına verilmiş bir yanıt gibidir: bir yerde sürünen, sürüklenen insanlar.

Celine'i ba ı latan, yaratmış olduğu bu kendine özgü yepyeni roman dünyasıdır. K t l   n, akla gelen ve gelmeyen her türlüsü, aptallık, salaklık, h d kl k, al aklı k, ne isterseniz hepsi vardır bu yazarda. Belki hiç okumadı ı ya da okuduğunu itiraf etmekten kaçındığı Nietzsche gibi, bu romanları okurun yüzüne fırlatıp, i te insan! demiştir.

 evrilmesi son derece güç, hatta olanaksız bir yazarın, ilk, ama en önemli kitabını, yayımlanı ından tam yetmiş yıl sonra,elinizde tutuyorsunuz.

Benim söylediklerimi unutun, yazarın cümlelerine kulak verin. Çünkü bu dünyadan, bu dünyanın korkunç sava larından, bu dünyadaki a a ılık sömürüden, zorbalıktan, saçmalıktan hoşnut olmayan, ama tüm bunları yaşamın kaçınılmaz koşulları olarak yaşayan insanlarla tanı acaksınız bu romanda. Ya amlarına, ezilmi liklerine, hi liklerine, pisliklerine, kimi yerde ba e en, kimi yerde ba kaldıran insanlarla. Yazarına, onun sa ına sapan inançlarına kulak asmadan, gerçek bir yazarın yarattığı gerçek bir dille ancak bir romanda var olan gerçek insanlar.

Ferit Edgü
Nisan 2002

SONSÖZ ÇEVİRİNİN SONUNA YOLCULUK

*"Dilleri var, bizim dile benzemez"
Karacaoğlu*

Hey Bardamu! diye seslendi bana, hey Bardamu ! İşte böyle başladı... Yanaşı verdi, kırk yıllık dostmuşuz gibi, gayet samimi. 1914'teki savaşta aynı havan mermisinin hedefi olmaktan ödü bokuna karışan hödüklerdeki kan kardeşliği gibi bir şey miydi yoksa onu bana böylesine, içtenmiş gibi ama yine de kuşkulu, sıcak, meraklı ve sevecen ama davetsiz bir misafir gibi yanasmaya iten şey? Yoksa yüksek ateşle titrediğim ve sağlığımı bir daha iflah olması epey zor biçimde zedelediğim dönemlerde, yani zor dediysek de bayağı zor hani, örneğin o Fransızların ünlü lanetli yazarı, neyse adı... o işte, onun eserlerini çevirmek kadar zor olduğu tartışmasız olan Bikomimbo günlerimde mi tanışmıştık onunla, ben, yani Ferdinand Bardamu, kayaları bile parçalayacak kadar şiddetli yağın yağmurunun altında bir yerlerde, beni Afrika'dan alıp götürecek geminin geleceği yere, ufka dikmişken gözlerimi, o sonsuzluğa kadar uzanıyormuş gibi yapsa da, aslında gecenin sonuna, hepimizin kendi gecesine, o devasa, azman ve bir o kadar da ürkütücü, acımasız geceye bakarken mi gözümünden kaçınıştı tanışmamız onunla? Acaba Detroit'teki Ford fabrikasında mı beraber çalışmıştık, pire sayarak, sefil, makineleşmiş ve robottaşmış hareketlerle birbirimizin yüzüne bile bakmadan, bağırarak samimiyeti mi kurmuştuk onunla Amerika'nın o garip umumi tuvaletlerinde, aynı paraları mı saymıştık birlikte, gramofon çalmasını seven dans düşkünü umumhane mamasına? Şöyle bir baktım suratına, Paris'in o kusulası varoşu Rancy'deki solgun, kansız, umutsuz ve ruhsuz hastalarımın biri olabilir miydi bu adam, öteki dünyaya yollamayı başaramadıklarımın yani, son yolculuklarına umursamaz, çaresiz, yorgun, bıkkın ve bir an önce çekip gitmek isteyen bir iç sıkıntısıyla eşlik ettiklerimden birinin yakını belki de? Pürüzsüz tenlerinin altındaki çürümüşlüklerini zor gizleyen n ice dilherden çok daha hayat dolu ihtiyar Henrouille ananın o hiç görmediğim torunu mu çıkagelmişti hepimizden hesap sormaya? Ola ki "Tarapout" sinemasında tanışmışsındır onunla: şu uzun bacaklı İngiliz şarkıcı kızlarının pezevenklerinden biri, mesela. Ya da kokuşmuş tavşan leşlerinin bulunduğu etüvleri kurcalayan meslektaşım doktor Parapine'nin salak laborantı... Gecenin içinde bir gün yanımdan geçmiş olanlardan herhangi biri yani... Yoksa karanlıkta yollarımızın hep kesiştiği bahtı kara dostum Robinson'a mı benziyordu ne? Ama artık ne önemi vardı ki bunun, bütün bunların, lafların, çoktan yitirilmiş anıların?

Meğer neymiş? çevirmenimmiş, nereden çevirmenim oluyorsa, ben ondan bir şey istememiştım ki, hiç, kendiliğinden gelmişti yanıma, öylesine, güleç ve kandırıcı ve de yüzüstü! Zor işmiş güya yaptığı, beni çevirmek yani, öyle diyordu, sırtarak, kendinden pek memnunmuş gibi, ne diyeyse. Yaptığı işten memnun olanlar beni mest etmişlerdir hep, pek güvenirliler kendilerine, insanlık için hayırlı bir bok yaptıklarına inanırlar, tıpkı atomu parçalamasını ilk keşfedenler gibi! Bilmezler ki onlar, hele böyleleri, o saf, salak, iflah olmaz edebiyatçılar, hâlâ yazı yazarak dille uğraşarak bir yerlere varılabileceğini, yolculuğun sonunda bir şeyler keşfedeceklerini sanacak kadar bön ve alık olanlar... bilmezler ve bilmedikleri gibi üstelik inatla öğrenmemişlerdir de bugünün dünyasındaki tek geçerli yazının bol sıfırlı bir çekin altındaki imza olduğunu... o da çek sahte ya da hesap boş değilse tabii!

Ancak hiç aldırmadan bir şeyler gevelemeye devam ediyordu o deminki adam, çevirmenim olduğunu iddia eden yani: üslubum da zor muymuş ne, tıpkı dilim gibi, öyle açıkladı bana, bilgiç bilgiç, sözcüklerle oynamasını çok severmişim, kılıktan kılığa sokuyor, "boyuyormuşum onları rengârenk" ... dilin kalıplarını kırıyormuşum, parçalıyormuşum sözdizimini, sızlatıyormuşum dilbilgisi kılavuzlarını, sokağın sesini duyurup dilini, argosunu edebiyata katarak yoğuruyormuşum metnimi, bu sayede "antiburjuva bir dil" yaratmışım güya, alışılmadık sıklıkta ünlemle soru işareti saçıyormuşum sağa sola, bol miktarda üç noktayla havalandırıyormuşum yazılarımı, virgüllerle "ve" edatlarını da olmayacak yerlerde kullanıp kazara kucağımdan düşürmüş gibi serpiştiriveriyormuşum bambaşka bir mantıkla, ama katiyen normal yazı dili kurallarının emrettiği yerlere değil! Konuşur gibi yazdığım için öyleymiş, hani hızlı, samimi ve isyankar ve de fevri, o tempoymuş, kullandığım sözcüklerin tınısı, işte o benim "küçük müziğimmiş", oymuş tüm sözcüklerimin, cümlelerimin yerini ve cinsini, bir de yapısını belirleyen, yani konuşmanın temposuymuş yazıma yansıyan, konuşmaksızın konuşuyormuş gibi yazmarnı sağlayan, çlgın tempolu bir dans gibi biçimlendirmişim

bu anlatımı, yani "sözcüklerle anlamların ölümün sınırlarında dolaştıkları ama asla ölüme dönüşmeyen o danslarını"... Oymuş bu romana can katan. Hatta neredeyse yüksek sesle okunmalıymış yazdıklarım, anlam ve tempo kulaklarda buluşup beynin içine iyice işlesin, "yazılı dile duygu katsın" ve okuyanın "bilinçdışını ellesin" diye...

Neler anlatıyordu ki bu adam? Ben mi yapmıştım yani bütün bunları... yoksa öteki Ferdinand mı, yazarım yani... neydi soyadı? Dilimin ucunda... canım hani şu ünlü romanı yazan adam, lanetli adaşım... neyse işte, yapsa yapsa o yapmıştır bu tuhaf işleri, yaptıysa tabii ! Kim bilir? Kaldı ki, o ya da ben, fark eder miydi gerçekten? Ben söyleyeceğimi söylemişim, hem de on yıllar önce ... ta 1932'de!.. İşte o kadar. Gerisinden kime ne ?...

Ne o? Yazarım vakti zamanında birtakım baktan laflar etmiş, ırkçı ve Yahudi düşmanı, öyle mi? Doğru. Etti... inkar edecek değilim ya! Hatta ona dil avcısı diyen bile olmuş, kara görnlekli birileriyle arkadaşlık ettiği falan da söyleniyor, bir nevi yol arkadaşlığı diyorlar... Bilmem ... Etmiş midir ki?... Sanmıyorum, o kadar da değil sanki... bence boşboğazlıkla hezeyan karışımı sözlerdi bunlar... ama her neyse, öyle ya da böyle! Yolculuğa meraklı olanlar bazen yollarını da şaşırırlar, arkadaşlarını da! Gelgeleliğin bütün bunlar olduysa bile, daha sonradan oldu, benden sonra, benim dışımda yani... beni ırgalamaz demek istiyorum anlayacağınız, ben neysem oyum. Benin o taraklarda bezim yok! Boşuna aramayın bende o pisliklerin izini... Öteki Ferdinand'a gelince, benim yazarım olan adam yani, dilimin ucuyla bile yargılamak geçmiyor onu içimden, hiç!... Ne savunmak, ne de yargılanak. Ola ki anlamak. Çünkü savrulduysa bir dönem o tür aşırı uçlara, belki de kestiği içindir insanoğlundan tüm umudunu, hiç çıkaramadığı içindir o kapkara gözlüklerini. "Hep aşırı bezginlikten kaybettiğini" itiraf ettiğinde, onda tek eksik olanın "başkalarının yaşamlarına sevgi" olduğunu söylediğinde, diliyle yakalanmış olmuyor mu zaten? (yoksa bunları ben mi söylüyordum şu romanın bir yerlerinde?) Bu mazeret haklı çıkaramaz elbette yediği naneleri! Anlamak dediysek, kabullenmek demedik! O da dilinin cezasını çekmişti zaten! Öte yandan 1930'lar... onca savaş ve katliam... ihanetin bin türlü, kalleslik, kepezelik ve sefillik... gel de sevgi yoksunu ve insanlık bezgini olma şimdi! Kimin sicili temiz ki tam o yüzyılın gece yarısında?

Bir tarafta badem bıyıklı, öte tarafta posbıyıklı, ortada ise ruhen köse, tüysüz kıl herifler, tuzu kuru, kibar ve şık: hani o mahkemesiz sıyrılanlar hep her işin içinden, yıkılan duvarların altından bile pişkince sıyrarak çıkan hacıyatmazlarla el ele verip unurturanlar suç ortaklıklarını, hani o gün bu gün bir çekirge sürüsü gibi kurutanlar tüm gezegeni, bağırttırmadan yolarlar kazları, sinsice yabancılaştırıp yok edenler herkesi, kara dönüştürebildikleri her şeyi, yani özetle o ikiyüzlü, acımasız para babaları! En kötüsü de bunlar mıydı ne? Bakmayın zaten bu cici beylerin öteki Ferdinand'ı kinamalarına: kolaydır elbette diline pelesenk etmek onun baba yadigarı günah keçilerini hedef alan mide bulandırıcı ırkçı laflarını! Ama açıkça söyleyemeseler bile, derdi başkadır ona saldıranların, çünkü asıl kendi içyüzlerini, düzenlerini acımasızca teşhir eden o yolculuğunuz yüzünden aforoz ettiler onu. O da farkındaydı bunun: "Yolculuk nedeniyle beni asla affetmediler... Yolculuktan sonra hapi yuttum!" diye diye dilinde tüy bitinişti... Eee, koca Yolculuk bu, dile kolay! Dili zorsa bile, kaç yolculuk çıktı ki koca yüzyıldan, o sonsuz geceden? Sıkıysa gel de çık işin içinden! Bu yüzden koptu kıyametler, hâlâ da kopuyor... Bu yüzden bunca laf, bunca tartışma, bunca yorum... yok içeriği, yok diliydi, yok üslubuydu, falan feşmekan.

Bu yüzden mi saydılar 12 milyon frankı, yayımlanmasından 70 yıl sonra romanımın orijinal elyazmalarına? Oysa çirkindir yazım, doktorum ya hani... Belki bu yüzden garibime gitmiştir hep, bir kısmının dizgi hatası olduğu sonradan anlaşılan garip cümlelerimde boncuk aranması!... Ama böyledir işte bu "edebiyatmeraklısıgiller": sözdeki kerametın peşine düşmeseler olmaz sanki, kılı kırk yarıp bir yorumlar sıkıştırmasalar bir yerlere, kuramlar türetmeseler ardan burdan, metinlerin içinden dışından! İşleri güçleri yok mu ki bunların? Ya da işleri budur belki... kim bilir? Neden olmasın?.. Eh, o zaman, madem ciddiye alıyorlar bu işi, gereği gibi emek vereceklerse ucuza kaçmadan, adam gibi olacaksa yorumları, bulunuyorsa da meraklısı... varsın arasınlar o dille tabir olunmaz boncukları! Hem, ayrıca, bana ne? tasası bana mı düştü? Ama bir de o ötekiler yok mu!.. hani o boncuğa değil de içinde gizlendiği malzerneye meraklı olanlar, onun içinde yaşayıp, onunla beslenen, sağa sola onu atanlar... dilleri pabuç kadar! Bu ahkam kesme ve yargılama meraklıları acaba burada da, beni ve yazarımı ve şimdi de çevirmenim olduğunu söyleyen şu adamı paramparça etmek için saldırıya geçecekler miydi dilleriyle sokup, savaşta kudurmuşlar gibi

uğursuz bir koro halinde hakaretler yağdırarak?.. tıpkı 1932'de bu zevatin Fransız benzerlerinin düzenin bekçi köpekleriyle el ele verip yaptıkları gibi...

Böyle söyleniyordum işte, kendi kendime, ne diye durduk yere celallendiysem öyle birden, daha şimdiden, karşılarına bile çıkmamışken? Sanki başıma neler gelebileceğini öngörünüşüm de, sonradan boşa zaman ve enerji harcamayım diye mi peşinen kusuvermiştim bu acı sözleri? Yoksa, öteki Ferdinand'ın o tam da ters tepecek isyankar ve tahrik edici üslubunu kullanırsam gerçekten de caydırıcı olabileceğimi mi sanıyordum aklımca?... Ama başka da ne gelirdi ki elimden ... o dudak bükücü küstah ekşi suratlarla nasıl baş edebilirdim ki ben ... ben ki sözcüklerden ibarettim, kırılğan, silinebilir, yırtılıp atılabilir, okunmazsa tozlanan, küflen, unutulabilen? O iç kururucu donmuş biçim sevdalılarıyla, yenilik düşmanlarıyla dil dalaşına dalmaktansa, çeker giderdim hemen, sığırırdım o sararmaya yüz turmuş okunmamış beyaz yaprakların içine, sözcüklerimle son bir kez karalardım sayfaları, çeker kapardım kapağımı üstüme, duymamak için artık yok etinekten başka bir şey düşünmeyenlerin savaş naralarını, ölüm tamtamlarını...

Oysa o, yani çevirmenim, bir şeyler anlatmaya devam ediyordu hâlâ, az dilli düdük değildi hani, dil otu mu yemiş ne? Sıkılmamış mıydı ha bire bir şeyler açıklamaya çalışmaktan, dinleyen varmış gibi?... "Mesleki deformasyon"muş, öyle savundu kendini. Hadi canım sen de! dedim kendi kendime, zevzekliğin yeni adı bu mu? Aman ne de çok zorlamışım onu, öyle diyordu, takdir bekleyen gıcık çalışan talebeler gibi, bir heves, bir heves! İlgilenen olursa bu konuda daha ne ayrıntılar anlatabilirmiş: farklı bir vurguyla kullandığım ya da kendi yarattığım bir sözcüğü, farklı boyutlar eklediğim bir deyişi ya da özel bir dil kalıbını, eski argoyu, alengirli bir cümle yapısını sökebilmek, sözlerimin en örtük nüanslarını bile kavrayabilmek, sinsi ve hınzır keli me oyunlarını yakalayabilmek, kendi dönemime ait göndermeleri çözebilmek için, ya da ikircikli ve çok anlama çekilebilecek şekilde kasıtlı olarak söyleyimi ördüğüm tuzaklara düşmeyip, yazarıma özgü dil labirentlerinde kaybolmamak için ne de çok uğraşmış meğer ... Sevsinler! diye söyledim, ne bekliyordu ki? O kadar kolay olsaydı bu iş, bunca yıldır dilden dile dolaşan bu çeviri ona mı kalırdı!

"En ufak bir şey atlamayayım" diye aylar boyunca sevgili dostu yazar Luc Dellisse'le sürekli yazışıp ondan yardım bile istemiş, birlikte yorumlamışlar metnin zorluklarını ... derken hızını alamayıp benim dünyaca ünlü uzmanlarından biriyle, hakkımda bir sürü kitap yazmış Sorbonne'lu profesör Henri Godard'la da yazışmış ... o da yardımlarını esirgememiş. İkisine de bu yolculukta kendisine eşlik ettikleri için ve değerli katkıları için teşekkür borçluymuş yani ... (yeri gelnişken bu vesileyle uzmanlarımin ve hakkımda yazılan kitapların olduğunu da öğrenmiş bulunuyorum! Yani şimdi ben, Bardamu, bir tür hastalık, bir nevi Bardoimosis Litteroturiasis miyini neyim?)

Bu aznıan metnin her deyişi, her inceliği, her esprisi, her hınzırlığı, her kelime oyunu Türkçede de "cuk" otursun diye pek çok emek vermiş meğer beyimiz, öyle sızlanıyordu hiç durnıadan: tek bir sözcük için bile saatler harcadığı olmuş ... sanki aksi düşünülebilirmiş gibi! Ne yani, dili dillere destan olmuş bu romanın Fransızcası başka türlü mü yazıldı sanıyor bu! Tamam, kabul ediyorum, elle yazan yazarımin işi daha kolaymış, bilgisayarlı çevirmen kadar etkilenmemiş ikide bir kesilen elektriklerden ... ama olsun! Ne olmuş yani yazarım "normal" dili altüst etmişse, kurallarını hiçe sayıp yapısını parçalamışsa, kendine özgü garip, devrik, tepetaklak cümleler kurmuşsa? Mesele miydi yani yapısı, mantığı, kültürel göndermeleri, sözdizimi ters, hatta zıt sayılabilecek iki dil arasında gidip gelirken sürçü lisan etmeden bir de bu farklı dilin özelliklerini aktarabilmek? Ayrıca, kime ne çevirmenin ses uyumu uyumsuz iki dil arasında aynı tempoyu nasıl yaka1ayabildiğinden, aynı müziği nasıl çalabildiğinden satırlarında? Şart mıydı yani buralıların da Fransız okurla aynı içeriği kavramakla yetinmeyip bir de aynı ses tonunu duyması, aynı duyguları hissetmesi, aynı tadı alması? Laf! kendi başına iş çıkarmış besbelli! Ne yapalım yani bu yüzden hayli terlemişse sözcük seçimlerinde? Bir de kimi yerlere dipnot bile koymuş, ne olur ne olmaz, ya okur kimi "gavur" kaynaklara ulaşmakta güçlük çekerse diye ... Ukala işgüzar!

Bunlar yetmiyormuş gibi, yazarının uydurduğu sözcüklerin karşılıklarını bile türetmeye kalkmış kendince! Bayağı "böbürgen" birine benziyordu bu çocuk! Deli mi ne? Hiç mi kulak asmamış aile büyüklüklerinin babacan tasalanmalarına, "uyma sen o yazara, bekleyen vardır kapıda, anlamadan senin neyi niye yaptığını, 'zırvalamış bu çevirmen, diline vurmuş bunun' der atarlar taşları kafana!" diyen o haklı uyarılarına? Ama neymiş, türettiği sözcüklerden oluşan "özel sözlüğü" bile olan bir yazarı çevirirken, "düzgün" hale getirseymiş eğer o türedi sözcükleri, korumasaymış o taammüden

işlenmiş seri halinde kural ve imla cinayetlerini, işte o zaman mesleğine ihanet etmiş sayarmış kendini! Çevirinin güzel sayılması için ihanet etmesi gerektiğini de bilmiyordu bu galiba! "Yolculuğu çevirmek de marifet mi?" dedim ona, "kendi yazarı bile yıllar sonra yolculuğun dilinin 'mide bulandırıcı derecede edebi, ürkek ve klasik' olduğunu söylemedi mi? Sen gel de sıkıysa yazarımın sonraki romanlarını çevir, kolaysa oradaki türedilere karşılık bul!"

Hiç üstüne alınmadan başladı yine demode kavramlarla bana dil dökmeye, yok efendim "işini sevip sahiplenmek, titizlenmekten" dem vurdu, yok efendim "okura saygıyı" bile andı, yutmayacağımı bilmeseydi "yayınevini ve edebiyat dünyasını ciddiye almaktan" söz etmeye bile çekinmezdi herhalde! ... Dilini bağlamasam, daha neleri dile verecekti kim bilir, hatta bu zorlu süreçte ona destek veren, ya zıdkarını defalarca okuyan eşine, ön okur dostlarına, şair kıza özel teşekkürlerini bile sıkıştıracaktı araya! Daha neler! Ama belli ki, ne yapıp edip, dilinden düşürmediği aile meselelerine lâfı getirmeye kesin kararlıydı. Hoş, kim kaçabilmiş ki kaderinden ... genetik harita gün gibi ortadayken dili tutuk olsa ne değişirdi ki? Hadi peki dedim, kendi dile getirsin bari, dillere düşmekten iyidir!..

"Edebiyat tarihine mal olmuş bir yapıta ve onun yazarına karşı sorumluluk dürtüsüyle hareket edip" -neler de yumurtluyordu utanmadan!- emin olmak istediği için neticenin kabul görebilirliğinden, ustalarına, babasıyla amcasına da sınatmış yazdıklarını, bir de ailenin bilgesine, halasına (hepsi de yazar mıymış neymiş ... yani belli ki bu bir aile meselesi olmuş ... ne aile ama!), böylece test edilip onaylanmıştı mührünü almak istemiş yetkin ellerinden, onlar da okuyup tartışmışlar o karalamalarını, esirgememişler eleştiri ve katkılarını. Onlara da teşekkür borçluymuş yani. İyi de, mazohist miydi neydi bu çocuk, hiç mi duymamıştı, yazarımın pek hayran olduğu o Viyanalı ruh bilimcinin, Sofokles'ten arakladığı ünlü kuramlarını? "Yok canım ... " diye atıldı hemen, hiç eziyet etmemişler ona ... aksine çok da keyifliymiş onlardan yardım almak, paylaşmak, paslaşmak. Öyle dedi bana, neşeli ve muzip bir sırıtışla ... Külâhıma anlat sen! diye mırıldandım, ama bu kez içimden, maksat incinmesin! Öte ya ndan ... şöyle bir düşündüm ... haklı da olabilirdi aslında, ben anlayamamış olabilirdim bu dil akrabalığının keyfini, hiç tanık olmamıştım ki öyle bir şeye ... hem ... dildaşların dışında kim bilebilir, yaşamayan nereden bilsin bu geometrik dizinin matematiğini? Dilsizin dilinden anası anlar!

Kaldı ki, kâh haftalarca günde 26 saat aralıksız çalıştığı, kâh haftalarca elini bile sürmek istemeden uzak durduğu ve neredeyse iki yılını alan bu çeviri macerası bile başlıbaşına mazohist bir süreçmiş, eziyetle hazzın iç içe geçtiği, öyle iddia etti bana, bayağı da garip bir yüz ifadesiyle. Meğer benim dünyama girebilmek, dilimi benimseyebilmek için günlerce odasına kapanıp bilgisayar başına geçiyor ve bir bakıma bana dönüşüyormuş, haliyle pek bunalmış geçirdiği bu dönüşümlü değişimlerden, hayli dua etmiş ev ahalisi de, çeviri bir an önce bitsin diye, özellikle de "baba, benimle oyun oynamana kaç sayfa kaldı?" sorusunu ezberleyen kızı! Hep birlikte çok iyi özümsemişler yani, hem Gregor'un hem de Samsa ailesinin dramını!.. Ne de olsa bir musibet bin çevirmenden yeğdir! Ama ben hâlâ anlayamamıştım onun tam olarak neyi kastettiğini, o da sanki daha çıkarmamıştı dilinin altındaki baklayı. Sormaz olaydım! Fırsat bu fırsat, kuramsal açılımlar yapan dilci bir üniversite hocası edasıyla açıkladı bana bu çeviri macerasının girdisini çıktısını.

Meğer neredeyse bir tür "sözlü çeviri" yapar gibi çevirmiş beni. Çünkü çevirmen az çok yazarla özdeşleşir, onun yazı üslubuna öykünürmüş ... oysa baştan aşağı roman kahramanıyla sohbet havasında, konuşur tarzda yazılmış bu romanı çevirirken o, yani çevirmenim, yazardan çok konuşan kişiyle, yani bu durumda benimle özdeşleşmek zorunda kalmış, tüm sözlü dilmaçlar gibi. Benim iç sesimi kendine mal etmiş, benim sözlerimi benim konuşma üslubumla Türkçe dillendirip kağıda dökmüş, bütünleştirmiş yazarımın yazı üslubuyla. O da ne demekse? Ben bilmezdim böyle şeyleri, benim zamanımda yoktu bu garip teknikler, hiç duymadım, asla. Yaşımız, mesleklerimiz ve kimi tepkilerimiz tuttuğu için dili yatkınmış bana, ancak yine de hayli sancılı olmuş benimle şu özdeşleşme işi. Eee, neredeyse asırlık fark varmış yaşadığımız dönemler arasında ... Üstelik belalı bir kişilikmişim, hele o yaşadıklarım, karamsarlığım, iç sıkıntım, acılarım, isyanım, huysuzluğum, bunun doğurd uğu özel ruh hali hesaba katılınca ... Şöyle bir baktım ona: yediği kurşunla deşilmiş karnını tutarak ağaca yaslanmış o yüzbaşı nın ya da ölüm döşeğindeki sevimli varoş çocuğu Bebert'in bakışlarını andıran bir parıltı vardı gözlerinde, neredeyse dilimi yutuyordum. Dilim dolaştı, neler diyor bu adam, kafayı mı yemiştir? diye geveledim, "haklısın" dedi, başını salıyarak, bir de

tuhaf tuhaf sırtarak bana aynada ...

Hem ... ne diye anlatıyordu şimdi bana bütün bunları, neyi niye nasıl yaptığını? ... teşekkür ya da aferin mi bekliyordu benden neydi, sanki ben ondan bir şey istemişim de, sanki umurumdaymış da Türkçeye falan çevrilmek, hiç, laf! Yetmiş yıldır akıllarına gelimemişim de şimdi mi kıymete binmişim yani? Zaten ne halt etmeye anlatmışım ki ben bütün bunları, bir boka yaramış mıydı ki sözlerim ? O kudurmuşlar, yine aynıları yani, 1914'teki rezaletten sonra 1939'da daha beter, daha uzun, daha kanlı ve daha bol cesetli, kopan kollu bacaklı bir dünya savaşı daha çıkarmamışlar mıydı, hem de daha ölümcül ve etkisi uzun ömürlü bombalar bile icat ederek? O gün bugün de güya çaktırmadan devam etmiyorlar mıydı sanki dünyanın her bir köşesinde savaş oyunlarına? O kokuşmuş "değerler", her türlü milliyetçilikler, militarizmler, katı inançlar, sömürgecilik ve vahşi kapitalizm, varoşların sefaleti, insan ruhunun kepezeliği, itaati, boyun eğişi, birbirini kazıklayışı, acımasızlığı, sevgisizliği, bütün bunlar hâlâ her yerde hüküm sürmüyor muydu yetmiş yıldır, şu mide bulandırıcı ve kanlı bir katliam lağımına dönüşmüş, barbarlığı küreselleştirip "global" rütbesine terfi etmiş dünyada?

Eee ... madem hiç akıllanmayacaklar, ne diye hâlâ beni okumak ister ki bu insanlar, şimdi de bu Türkler? Öyle ya, ne diye yayımlıyorlardı ki beni? Beni bile çevirtebilmiş olmakla prestij sağlamak için ... yani sadece beni prestij dizilerine katmak için mi uğraşmışlardı benimle bu kadar? Alanlar da yoksa kütüphanelerinin görünen bir köşesine koymakla mı yetineceklerdi beni, süs niyetine? Önce suratımı ekşittim, sonra da: "Bana ne yahu?", dedim birden, olsun! Varsın koysunlar! Silah alacaklarına ya da uyduruk biblo koyacaklarına evlerine, kitap alıp koysunlar ... bir gün merak edip bir okuyanı çıkar belki! Kaldı ki ... ne yapacaklarmış beni okuyup? Katlanabilecekler miymiş bakalım benim gerçeklerime, karamsarlığıma, dilime, anlayacaklar mıydı sanki beni? Hadi bakalım, ellerindeyim işte ... hodri meydan! Şaştım bu işe kalkışan tüm şu insanlara, dile gelen ele gelir diye yıllardır tutkuyla, inatla, "batur" bir şekilde bu projenin peşini kovalayan, ola ki kendi gecesinde yol alırken bile beni yayımlayacağı günün düşünüyünce kuran o öteki adama, hem benimle hem de şu dil ebesi çevirmenle cebelleşerek bu işe emek veren tüm o sabır küpü garibanlara, Dublin'li kuzenimin yolculuğunu da yayımlayan o yayınevindekilere, özellikle de yazdıklarına benim kadar yakın olmasını bilen o Orçun Türkay'a, yani bu işle uğraşan tüm şu diğerlerinin aklına... hele de beni okuyacak olanlara ... ne akla hizmetse !

Sempatik olmaya çalıştığını sandığım bir havada ısrarla sırtıyordu çevirmenim, belli ki yakınlık kurmak istiyordu benimle, sahtekar! Eminim o da eski sevgililerim Lola ve Musyne kaltakları gibiydi, çıkarıcı! Yetmiş yıldır kimselerin yapamadığı bir işi başarma hevesiyle, yani züppelik olsun diye ya da çevirdiği yazarlar listesine okkalı bir çentik atmak niyetiyle, sonuçta işine geldiği için yanaşıyordu bana ... Öyleydi mutlaka, elbette! Ya ne olacaktı ki? Korkarım bu adam cukkalayacağı telifleri bana asla koklatmayacak! dedim kendi kendime, kuşkucu ve kül yutmaz ve de dili damağına yapışmış: Hatta köşedeki cafe ya da öteki bistrot'da bir frenküzümü likörü bile ısmarlamaz şimdi bu bana! Belli ki bana ilgisi de yüzeysel ve geçiciydi, beni rahatsız etmeye değmeyecek kadar kısa süreli yani! Er geç silkip atacaktı beni kirli bir çorapmışım gibi, kaskatı ve leş kokulu, hem de altı delik ve patlak terliklerin içinden gösterilmeye utanılan cinsten ... Üstelik yazar da geçiniyormuş -bir roman mı yazmış ne, bir romanla nasıl yazar olunuyorsa!- yani ilk fırsatta atacaktı kendini o nergislik maceraların kollarına, kapılacaktı anlamsız hulyalara. Bilmez miydim ben böylelerini! O halde ne diye ilgi bekliyordu ki bu benden?

Oysa o hala, Amerikalı masum fahişem tatlı dilli badem gözlü Molly gibi bakıyordu bana, zaten aylardır benimle yatıp kalkarken, metnimle yani, bir tür kelime orospusu mu olmuş ne, gülüyordu bana. Nasıl vazgeçebi lirmiş benden, hele insanlık bile, hani o hafızası kıt olan nankör bile yetmiş yıldır yazarımı dahi unutamamışken, nasıl kurtulabilirmiş etkimden, içine işleyen kimliğimden, iyice benimseyip sahiplendiği dilimden ... nasıl unutabilirmiş benimle geçirdiği o geceli gündüzlü ve aylarca süren tutkuyu, bu hummalı yolculuğu, Çevirinin sonuna yolculuğu? ... O artık can yoldaşım olmuş benim ... hatta adeta bir öteki ben! Öyle dedi bana sektirmeden, dostça sırtarak. Ağız olup da dili olmayan Robinson geliyor aklıma ... Yoksa ben mi onun Cuma'sı olmuşum artık?

Derken, yüzü gölgelendi, eğilip bir sır verir gibi fısıldayarak kulağıma, çeviri dili konusundaki tercihleriyle ilgili bir sürü şey anlattı bana, çevirmenim olan şu çocuk, yani tercümesinin dilinden de söz etti, bana tercüman olan şu çocuk, kim bilir hangi kaygıdan ötürü gerek gördüyse ... pek

dertliydi belli ki. Gençliğinde onu neredeyse kitaplardan soğutacak kimi dili bozuk çevirilerden yakındı bana, dili dönmeyen, yapay: ya her kelimesi naftalin kokan, yivş yivş ve ağdalı ... ya da aksine takır tukur, her sözcüğü uydurma ve zorlama ... her ikisi de anlaşılma! "Bir takım güzel eserler, güzelliğini bilmeyen, tadamıyan kimselerin eliyle çevriliyor, değerlerini yitiriyorlar"mış. Yazık! Oysa "kendisi yaratamıyan, kendisinin söyleyecek sözü olmayan kimse başka birinin dediklerini de çeviremez" miş. Haklı! Üstelik kötü çeviri, yani "kelimeleri tercüme eden çeviri, dili de bozarmış". Bu da doğru ... bu sözleri bir yerlere "ataçla" tutturmalı ki üzerinde düşünölsün.

Meğer sözcük düşmanlığı, kelime avcılığı çok yaygınmış bu dilin coğrafyasında, özden çok biçim takıntısı yani! Sevmedikleri kelimeleri sözlüklerden bile atar, benimsemedikleri sözcükleri lügatlerine sokmazmış bu tatsız zihniyetin temsilcileri ... uğraşa dursun kullanıcılar, yazarlar, çevirmenler, çaresiz okurlar! Tevekkeli değil: o sözlük senin bu ansiklopedi benim boğuşmaktan kol ve sırt kasları perişan olmuş fukaranın... Tabii apayrı bir yere koymak gerekirmiş Özcan Yalım'ın çok yararlı yapıtını: karşıtı çokmuş piyasada, ama ona yakın bir eşdeğeri az... Bir de Hulki Aktunç'un argo tanıklıklarına selektör yakmadan geçemezmişiz. Gelgelelim pek sevimsiz geldi bana şu lügatçilerle sözlükçülerin savaşı. Nedir bu sözcüklere direnç? diye düşünmeden edemedim, niye atmak istiyorlardı kelimeleri dillerinden, herkes eski kelimelerine sahip çıkıp yeni sözcükler üretmeye çalışırken? Kökenleri mi tercih sebebi olmalıydı kelimelerin, yoksa ifade ettikleri anlama, nüansa, bağlama, anımsattıklarına, çağrıştırdıklarına, ima ettiklerine, bilinçdışına yollanan mesajlara, duygu yüklerine, estetiğe, sese, tınıya göre mi saptanmalıydı hangi sözcüğün yeğleneceğı? Etimoloji mi belirleyiciydi kavram mı? Ne manasız bir savaştı, asık suratlı doğru dil tekalcilerinin şu menşe kavgası, düşünceyi üretmeyip tüketen, dili kurucup körelten cinsinden! Kelimelerine sevdalanmayı unutan, dans edersem flörte dönüşür kaygısıyla sözcükleriyle kırıştıranayan, yani dilinde muhabbet kalmayan bir toplumda, kısır bir cendereye sokulan kavramların içine sıkışıp, akla karayı seçerek yol almak zorunda bırakılan düşünce, gökkuşağından iyice uzaklaşır, grinin tonlarına bile yabancılaşır!

Kelimelerle sözcükleri savaştıranlar, diye sordum ona, görmezler mi dil belasının açtığı dil yarasını? Her köşeden ayrı bir dilbilim dillendirilirse, herkes kendine göre kural, kılavuz, sözlük dayatırsa, ortak bir mekanda buluşamazsa akademik dil, yani mutabık kalınan uyumlu bir düzgünü yoksa bu işin ... o zaman muharrirler neyi muhafaza edecek, yazarlar neyin devrimini yapacak? Sokak kendi dilini neye göre eğriitecek ya da gençler hangi kuralı bozup kendi argolarını yaratacaklar? Örneğin chatleşip ya da çatleship bilgi sayarlarken, bunu hangi kılavuza göre telaffuz edip hangi alfabeyle hangi portalde ve hangi klavyede nasıl yazacaklar?.. Gerçi, bu ülkedekiler kendi dillerine uygun "F" klavyeyi çoktan atmışlar, onun yerine büyük ağabeylerinin diline uygun olanı kullanıyorlarmış, hani o alfabelerinde olmayan "Q" İusuyla başlayanı, ama alay eder gibi, her üretici firma kendi kafasına göre klavyede farklı yerlere ekliyormuş özel tuşları, yani internet ortamında artık utanıp sıkılmadan yazamadıkları o noktasız "i" lerin, kuyruklu "s" lerin, ters şapkalı "g"lerin, yani tüm o "sıkıcı" harflerin yer aldığı tuşları... Değişik bir yazı dili yayılırken eskilerin bilmedikleri bir elektronik hızla, ithal bir konuşma tarzı kurulmuşken her evin başköşesindeki kötü çeviri kutusuna, kurumların resmi ya da çağdaş sahipleri farkındalar mıydı acaba, bu gidişle üzerinde anlaşımadıkları o dilin bile yakında tanınmaz hale geleceğinin? Elle yazanlar umursamasa bile, gençler yeniden keşfetnişlerken bir tür elektronik mektuplaşmayı, sanal da olsa ... yasakçı zihniyetin zıt kardeşleri o paylaşamadıkları dillerinin geleceğinin bunlardan etkilenmeyeceğini mi sanıyorlar? Tartışadursunlar hâlâ, halalarına şapka mı türban mı giydireceklerini!

Dilimi tutarayıp isyan etniştım sonunda, sanki üzerime vazifeymiş gibi. Ama keşke bu topraklara gömölmüş, tarihe karışınış nice eski kültürün dili olsa da söyleseler! Söylemeye dilim varmıyordu ama, acaba onların da böyle mi kurumuş tu dilleri? Kısır, kabız tartışmalara boğulup, can damarları tıkanınca yenik ini düşmüşlerdi, ekonomisi baskın olanlara?

Yahu, dedim, eğer yüzeysel imla tartışmaları kadar bile reyting alamıyorsa dilinizin temel sorunları, kimi önemli kavramları karşılanaya yetmezse ne kelime hazineniz ne de sözcük dağarcığınız, bir sürü yabancı lafın tam karşılıkları yer alınsa ne lügatlerinizde ne sözlüklerinizde ... ezcümle bir türlü cevap veremezsen yeni kuşakları bekleyen "défi"lere ... (ne hacet bu Fransızca kelimelere demesinler ve İngilizceciiler de bunu bir meydan okuma olarak algılamasınlar diye "challenge" mı deseydim yoksa?) ... yani yeterince "precis" olamazsan

nüansların ince ayrımlarında; hep başkalarının sorunsallarını kopyalama "tentation"u ağır basarsa; yeterli yanıtın yoksa çağın yeni "enjeu"lerine; yenik düşersen ithal teknolojinin yeni elektronik wapına zapına; "Katır" a mı binsem "Qatır"a mı diye elindeki kırk satırla Turan'a kestirmeden varmak için tartışmalara dalmışken, kolalı gömleklerine çoktan Cola döküldüğünün farkına bile varamıyorsan; başkalarını yasaklayarak yaşatabileceğini zannediyorsan resmiyet ve tabudan kütüğe dönmüş kendi dilini emir kipinden ibaret sanarak; değil yazanı her dile geleni bile tıkma derindeysen hâlâ kodese Fransa bile onca para saçarken çevrilsin diye kendi yazarları tüm dillere; hatta kültüre ayırdığın bütçe inmişse sağlığın ya da eğitimin bile düzeyine; yani medeni kanundan karının çıkması dahi kâr etmemişse uygar olman için ... Velhasılkelam ya da uzun lafın kısası, her neyse, sadede gelirsek yani: var olan zenginliklere sahip çıkamayıp yenilerini üreterek varsıllaşamadıktan sonra, ne fark eder fakir ya da yoksul olman? Dilin kemiği yok ki! Dil atlasının tüm güzelliklerine dilinizin alışmasından bu kadar korkmayın. Dil felsefenize uydurduktan sonra, kökeni ne olursa olsun hepsi nasıl olsa sizin değil mi? Dilsever olmalı biraz. Dil ağız vermemektense bırakın diliniz açılsın... Kaldı ki, "çevrilemez" denen beni bile çevirmeye yetecek kadar zengin bir dilyetisi olan o dilinizi ağırlaştırırsanız, dilimden kurtulamazsınız sonra ! O da böyle bir anlayışa sahipmiş meğer, çevirmenim yani, öyle dedi bana, dilin tüm imkânlarını seferber edip, dilinin döndüğü kadar tüm olanaklarını kullanmaya çalışmış. Bu da ne demekse?

"Dilinin altındaki endişeleri anlıyorum, ama sen yine de her şeyi böyle uluorta eleştirme!" diye uyarmadan da edemedi şu belasını arayan bülbül dilli çocuk. Yani niyetliysem bir süre buralarda kalmaya, fazla dile gelmesem iyi olurmuş, dil şakasına gelmezmiş bu iş: buralarda en çok eşanlamlısı bulunan fiillerin başında neden "kızmak" ve "mahvetmek" geldiğini sanıyormuşum ki?.. Dilim durmazsa eğer, yani destursuz girersem özel bağlarına, o öğretinen edalı dil sünnetçileri hemen verirlermiş ağızımın payını, yakalayıp bir açığı mı... E ee, değil mi ki mükemmellik ilahların tekelinde ve yiğidin malı da meydanda, er geç dilim sürçüp o fırsatı vererek ellerine, ben de düşermişim dillerine! Sinirlenip köpürüverdim o zaman ben de: Dili ensesinden çekilsin bu dili uzamışların! Dil kavgasıyla sindiremezler beni. Ne yani? dilimi kesip oturacağımı mı sandınız? Bana ne canım çakalların ulumasından? ("chacal" ! Bizde de var bu sözcük, ilginç, demek buranın dilinden gelip geçmiş dilimize? dil oğlanları mı aracı oldu acep?) Ben kendi dilinde devrim yapmış bir adamım yahu, size mi dil uzatmaktan çekineceğim? Herkesin dil devrimi kendine! Dilimden anlamak istemezseniz de paşa gönlünüz bilir! ("pacha"? Bu kelimeyi benim yazarım da kullanıyor galiba bu kitabın bir yerlerinde, bak şimdi! Anlaşılan bu da bize onlardan geçmiş ... biz de mi girişsek bir temizlik harekâtına, ne?) Ama bakın, araç dönüşünce amaca, kaç devrim olgunlaşmadan çürüdü bu yüzyılda.

Hızımı alamamıştım tabii: Kaldı ki, madem sivri dilime katlanamayacaktınız, dedim birden, sert ve hoyratça, engel olsaydınız öyleyse dil birliği ettiğim bu çocuğun beni çevirmesine! Hiç mi aklınıza gelmedi bana can verir de dilim çözülürse size de dokunabileceğim? Sizi safdiller! Benim dilim paslanmaz! Anlamadınız mı benim mumya gibi sergilenemeyeceğimi, piyasa maymununa dönüşmeyeceğimi? Kim demiş sadece geçen yüzyılın Fransası'nı diliine dalarnakla yetineceğimi? Kaldı ki, yabancı dilleri konuşup tartışmaktan bu kadar korkuyorsanız, o zaman sakıncalı bulduğunuz kitapları da çevirtmeyin, yayımlatmayın, yasaklayın tüm dilleri oldu olacak! Güldü çevirmenim: "Genellikle öyle olur zaten! dedi, gün gelir bakarsın seni de yasaklarlar!"

Baktım şöyle bir yüzüne, içten olabilir mi acep bu dilbaz çocuğun benimle samimiyeti diye, bu çağda hâlâ masumiyetini yitirmeyen birileri kalmış mıydı ki? ... Yalanı bile hoş geliyordu kulağıma, içim ısınır gibiydi ona, ben de gülümsedim sonunda: Hay dilini eşek arısı soksun! Haklıydı belki, ben farkında değildim ama, aylardır akraba olmuştuk sanki, onun kaleminden çıkan cümlelerle, onun dilinden konuşuyordum artık, onun aracılığıyla seslenecektim yeni insanlara, yeryüzü cehenneminin bu özel ve ayrıcalıklı köşesinde yaşayanlara... Anlaşılan mıydı ki sözlerim, beğenecekler miydi? Bilemiyordum henüz... Değer miydi bu nca emeğe? Eh, dedim kendi kendime, ona da onlar, yani o okur olacaklar karar versin, dimi ama? Herkes kendi işine baksın!.. Yazan yazmış, çeviren çevirmiş, yayımlayan yayımlamış, okur okursa eğer ona da okumak düşer... tabii isterse... beğenirse... keyfi bilir!

"Hey Bardamu! diye ses lendi bana yine, hey Bardamu! gel seninle şöyle bir dolaşalım bizim buraları, gel gör netekim şu senin dili kılıçtan keskin general des Entrayes'ına rahmet okutabilecek

yerli barsak deşenlerimizi, beyinlerinin içine bir örnek giysilerini kuşanmış milliyetçi, savaşkan, dili uzun "sivillerimizi"; gel şöyle bir uzanalım doğuya, gidelim seninle şöyle bizim buraların Bikomimbo'larına; gel gezinelim biraz bizim Detroit'larımızda, yağmur altındaki depremzede körfezin hüznünlü fabrikalarında, bak bakalım ne değişmiş onca yıldır üretim ilişkilerinde; gel bir bakalım şu bizim yerli varoşlanmıza, taşramıza, şaşarsın seninkilerle bariz benzerliklerine, ilginç gelecektir sana, o zifir dilleri Suudi'ye çalanlar, yani senin şu madrabaz perler Protiste'in yerli modelleri; gel bak, korkma, eminim hiç yabancılık çekmeyeceksin, malzeme tanıdık bile gelecektir, alt tarafı insan doğası değil mi? İnan, senin zamanına göre pek değişmedi... ya da azıcık... ucundan!" Öyle dedi bana o, yani çevirmenim, acı acı gülererek... anlamadığım şeyler olursa da, benim bile aklıma gelmeyecek kadar karamsarlık üretici ve tüyler ürpertici ve de mide bulandırıcı şeyler, yani benim bile düş gücümü aşacak korkunç şeyler, o bana yardımcı olur, çevirmiş hepsini... anlatır, anlamarnı sağlarmış, dili engel olmaktan çıkarak. İşiymiş zaten bu onun... iyisini yapınaya çalışmış hep...

"İyi ama, başarmış ını bakalım?" diye soruverdi öteki Ferdinand'ın Sacré-Cœur üzerinde uçuşan kibirli hayaleti: "Dilden gelen elden gelse, her fukara padişah olur!" Haksız sayılmazdı elbette meraklanmakta: değil mi ki oydu malın esas sahibi... Titizlenecekti elbette ! Yolculuk'un İngilizcesi için vakti zamanında adaya gitmeye bile üşenmeden çeviriyi bizzat denetleyen, diğer çevirmenleriyle de mutlaka yazışan, tartışan, yakın ilişki kuran da o değil miydi zaten? Ama çok uzun zaman geçmişti o beni yalnız bırakıp gideli... yani asla gelmeyecekti buralara son teftiş için, bu metinle ilgili hiç fikir beyan etmeyecekti... Hoş... zaten... kırk yıl önce terk etmeseydi de bu diyarı, nereden bilecekti ki bu çevirinin iyisini kötüsünü, sanki anlayacak mıydı bakalım Voyage'ın Yolculuk'a dönüşürken hangi rotayı izlediğini? Peki ama, yazarı bilmiyorsa kendi sözlerini bu dilde yeniden nasıl yazabileceğini... o zaman çevirinin üslubu, dili... o gerçekten hangimize aitti? Bir dönüşümün kaç sahibi olabilir ki, kimin adıyla anılmalı yel değirmenleriyle savaş?

"Hey, koca Ferdinand! diye seslendim ona, Louis! uğraşma şu çocukla, kendi çapında bir şeyler becermeye çalışmış işte... Diline sağlam biri, besbelli. Ne olur sanki bıraksan da, ucundan sahiplenirse o da şu metni? Dilini mi yuttun? Dilini ünlü kedin mi yedi? Haydi nazlanma, hakkını helâl ediver işte! Baksana zaten şunun haline: pek halim Céline!" Bir şeyler homurdandı, duyamadım. Diline kira istiyordu anlaşılan. Neyse... ben de bıraktım sonunda onu kendi haline. Amaan, bana ne zaten bunlardan, çevirinin şusundan busundan? dedim, dilim birden bir karış dışarı çıkmış. Umurumda da değil hani, turşusunu kuracak değilim ya, okuyanlar düşünsün! Tadına varıp sahip çıkmak isterlerse de... varsın onların olsun! Yine başını salladı çevirmenim, usulca göz kırptı bana. Dil çıkardım ona. Anlaşmıştık sonunda.

Sırtttık birbirimize, çölde susuz kaldıktan sonra yolda bir şişe şarap bulmuş, o da ekşi çıkınca dilini bile değdirememiş iki eski kafadar gibi. Kolumu uzattım ona, birlikte çıktık yolculuğa, kolkola... gecenin sonuna doğru... bizim gecemizin...

Yiğit Bener
İstanbul, 1 Şubat 2002

yazarın biyografisi

Louis-Ferdinand Destouches (1932 yılında Céline.)

Doğum: 27 Mayıs 1894 Courbevoie, Fransa

Ölüm: 1 Temmuz 1961 (67 yaşında) Meudon, Fransa

Takma ad: Louis-Ferdinand Céline

Meslek Romancı: Fizyoterapist

Milliyet: Fransız

Vatandaşlık: Fransa

Louis-Ferdinand Destouches veya kalem adıyla Louis-Ferdinand Céline (27 Mayıs 1894 - 1 Temmuz 1961), Fransız yazar ve doktor. Céline, yazarın büyükannesinin ismidir. Yeni yazı tarzı ile Fransız ve Dünya edebiyatını geliştirmiştir. 20. yüzyılın en etkili yazarlarından biri olarak kabul edilir.

"Gecenin Sonuna Yolculuk" adlı kitabı Le Monde 'un Yüzyılın 100 Kitabı listesi'nde de 6. sırada yer almıştır.

Hayatı:

İlk yılları

1894 senesinde Paris'in hemen dışında bulunan Courbevoie'de dünyaya gelmiştir. (Seine bölgesi, şimdi Hauts-de-Seine) Ailesinin kökeni kuzeybatı Fransa'da tarihi bir yerleşke olan Breton'den gelmektedir. Babası bir sigorta şirketinde görevlidir, annesi dantel, oya gibi el işleri yapıp satmaktadır. 1905 senesinde çeşitli işlerde çıraklık yaptıktan sonra Certificat d'études almıştır. 1908 ve 1910 yılları arasında ailesi başka diller öğrenmesi için birer yıllığına İngiltere ve Almanya'ya yollamıştır. Okulu bırakıp 18 yaşına gelinceye kadar, kısa sürelerle birçok işe girip çıkmıştır. Sıklıkla kuyumcularda çalışmış, çıraklık ve çeşitli ayak işleri yaptıktan sonra yerel bir kuyumcуда satıcı olmuştur. Formal bir eğitimden geçmemiş olmasına rağmen kazandığı paralarla kitaplar alıp kendini eğitmeye çalışmıştır. Bu sıralarda Céline doktor olmayı istemeye başlamıştır.

I. Dünya Savaşı ve Afrika

1912 senesinde I. Dünya Savaşından iki sene önce, daha sonra ailesine bir başkaldırı olarak nitelendireceği bir hareketle Fransız ordusuna yazılmıştır. Bu, Fransa'nın 1911'deki Moroccan Crisis (Agadir Crisis) in hemen peşine denk düşen bir tarihtir. Bu tarihlerde milliyetçilik önem kazanmıştır. *(Bir tarihçi Vatanseverliğin Hegemonyası adını vermiştir bu zaman aralığına 1911-1914, The Hegemony of Patriotism)*

1912'de Rambouillet'deki 12. Zırhlı Süvari Alayına üç yıllığına gönüllü olarak katılmıştır. Başlarda askeriyede mutsuzdur ve kaçmayı düşünmektedir. Fakat bir şekilde oraya alışır ve Çavuş rütbesine kadar yükselir. I. Dünya Savaşının başlaması Céline'in birliğinde bir hareketliliğe yol açar. 25 Ekim 1914'te diğerleri ağır Alman ateşi yüzünden çekingenlik gösterirken Céline bir mesajı iletmek için gönüllü olur. Ypres yakınlarında bu mesajı iletmeye çalışırken sağ kolundan yaralanır. *(Yaygın bir söylentide kafasından yaralandığından bahsedilir ancak bu doğru değildir.)* Cesaretinden ötürü Céline'e Médaille militaire (Askeri Madalya) verilir ve bir sene sonraki l'Illustré National dergisinde kendisinden bahsedilir.

Mart 1915'te Londra'daki Fransız Pasaport Ofisinde çalışması için İngiltere'ye gönderilir. Londra'da Suzanne Nebout isimli bir kadınla evlenir ve bir yıl sonra boşanırlar. Eylül ayında kolundaki yara ağırlaşmaya başlar ve askeri iş-göremez olarak rapor alıp, ordudan ayrılır. Fransa'ya döner. 1916 senesinde Sangha-Oubangui isimli bir şirketin temsilcisi olarak Afrika'ya gönderilir. Bir sömürge olan Cameroons topraklarına gönderilir ve 1917'de geri gelir. Bu işi hakkında başarısız olmasının dışında pek bir bilgi yoktur. Döndükten sonra Rockefeller Kuruluşunda işe girer. Buradaki işi gereği Brittany'ye gönderilir ve insanlara veremle savaşmayı ve hijyeni artırmayı öğretir.

Doktor oluşu

Haziran 1919'da Bordeaux'ya gider ve eğitiminin ikinci kısmını tamamlar. Enstitüde çalışırken, Rennes'deki tıp okulunun yöneticisi Monsieur Follet ile iyi ilişkiler kurar. 11 Ağustos 1919'da bir süredir tanıdığı Follet'in kızı Édith Follet ile evlenir. Monsieur Follet'in yardımıyla üniversiteye kabul edilir. 15 Haziran 1920'de karısı ilk doğumunu yapar. (Colette Destouches) Bu periyotta Céline yoğun biçimde çalışır ve fizik, kimya ve doğa bilimleri üzerinde sertifikalar alır. 1923'te tıp okulunda başladığı programdan üç sene sonra tıp eğitimini tamamlamasına yarayacak her şeyi yapmıştır. İlk edebi eseri olarak kabul edilen "The Life and Work of Ignaz Semmelweis / Ignaz Semmelweis'in Yaşamı ve Eserleri" 1924 senesinde bitirdiği Tıp tezidir. 1924 senesinde Paris doğum hastanesinde stajyer doktor olarak çalışmaya başlar.

Yazar oluşu

1925 senesinde Céline bir daha dönmek üzere ailesini terk etti. Yeni kurulan Milletler Cemiyeti için çalışmaya başladı. İsviçre, İngiltere, Cameroons, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri ve Küba'ya yolculuklar yaptı. Bu süreçte L'Eglise (1933- Kilise) isimli oyunu yazmaya başladı. 1926'da Amerika'ya gitti ve Detroit'teki Ford Fabrikasındaki işçilerin durumunu tetkik etmeye yollandı. Montaj bandının etkileri onu iyice nefret ettirdi. Yazısında tesisi işçinin duyularına bir saldırı olarak niteledi ve bunun işçiyi tamamen makineleştirdiğini söyledi. 1928'de doğum üzerine bir kişisel muayenehane açmak için Paris şehrinin kuzey ucundaki Montmartre'ye döndü. 1931'de bir halk dispanserinde çalışmak için bu muayenehaneyi kapadı.

Anti-semitizm, işbirlikçi ve sürgün

Nazi Almanyasının geliştiği süreçte Céline bazı el kitapçıları bastı: Bagatelles pour un massacre (Bir ıvır zıvır için katliam, 1937), L'École des cadavres (Cesetler Okulu, 1938) ve Les Beaux draps (Güzel Karışıklık, 1941). Les Beaux draps adlı kitabını Fransa'da Alman işgali altındayken yayınladı. Bu çalışmalarında kuvvetli bir antisemitizm, ırkçılık ve yobazlık göze çarpıyordu. Bagatelles pour un massacre'de kuvvetli bir eleştiriyle Yahudiler ve onların Fransız toplumuna etkileri anlatılıyordu. L'École des cadavres ve Les Beaux draps'ta de antisemitistik öğeler vardı.

Savaşın önce Céline, Fransa ve Nazi Almanyası arasında bir birliktelik kampanyası başlattı. L'École des cadavres'da Hitler'i ve Fransız Komünist Partisi lideri Maurice Thorez'i karşılaştırıyordu:

"İnsanların gerçek dostu kim? Faşizm. İşçiler için daha fazlasını kim yaptı? SSCB mi Hitler mi? Hitler. Küçük esnaf için daha fazlasını kim yaptı? Thorez değil, Hitler!"

Alman işgali altındaki Fransa'da bazı işbirlikçi gazetelelere Yahudi aleyhtarı mektuplar gönderdi. Bazı Nazi'ler bile Céline'in antisemitist söylemlerini aşırı buldular. Nazilerin Fransa'daki propaganda denetçisi Bernard Payr, Céline'in doğru ırksal kavramlardan başladığını ancak saldırıları ve kirli ve aşırı terbiyesiz söylemlerinin isterik bir feryatla iyi niyetini bozduğunu düşünüyordu.

Almanya 1941'de Sovyetlere savaş açtığında Légion des Volontaires Français contre le Bolchevisme (LVF) isimli Nazi işbirlikçisi örgütün kurucusu Jacques Doriot'a desteğini bildiriyordu:

"Beyaz Aryan ırkının korunmasıyla ilgili yeterince düşünmüyoruz. Şimdi harekete geçme zamanı, çünkü yarın çok geç olabilir... Doriot her zaman davrandığı gibi davrandı...Size söylüyorum, Lejyon, bu çok iyi, gerçekten çok iyi."

Buna rağmen Céline Hitler'i ve Aryan Baloney diye isimlendirdiği şeyi eleştiriyor olabilirdi.

Almanya'nın yenilgisinden sonra Céline, Danimarka'ya yerleşti. (1945) İşbirlikçi olarak adlandırıldı, 1950 senesinde gıyabında suçlu bulundu, bir yıllık hapis cezasına çarptırıldı ve ulusal utanç olarak nitelendirildi. Ardından genel af'a bağışlandı ve 1951 senesinde Fransa'ya döndü.

Son yılları ve ölümü

Céline son yıllarında sürgün zamanlarını anlattığı üçlemesiyle yeniden meşhur oldu. D'un château l'autre, (Schloss Sigmaringen düşüş açıklayan bir kitap), North ve Rigodoon.

Sürgünden dönüşünden sonra itibarının zedelenmesine üzümeye başladı ancak antisemitist söylemleri için pişman olmasıyla ilgili hiçbir şey dile getirmede. Aksine soykırımı reddeden söylemlerde bulundu ve yahudilerin sömürücüleri olmasıyla ilgili şeyler dile getirdi.

Daha sonra Meudon'a yerleşti ve burada birçok arkadaşı ve sanatçılar tarafından ziyaret edildi.

Bunların arasında zamanın ünlü Fransız aktrisi Arletty de vardı. Amerika'daki Beat Kuşağı hareketinde de şöhret kazandı. William S. Burroughs ve Allen Ginsberg 1950'ler boyunca Paris'e ziyaretine gittiler. Rigodoon'u bitirmesinin ertesi günü anevrizma rüptürü yüzünden 1 Temmuz 1961 günü öldü. Bas Meudon'daki küçük bir mezarlığa defnedildi. 23 Mayıs 1968 günü evi yandı. Bütün el yazmaları, mobilyalar ve hatıraları kül oldu ancak papağını Toto yangından sağ kurtuldu.

Eserleri dünya çapında birçok yazarı etkiledi. Samuel Beckett, Jean-Paul Sartre, Queneau ve Jean Genet ile mirası devam etti. Jean-Marie Gustave Le Clézio, Robbe-Grillet ve Barthes ona duydukları beğeniye dile getirdiler. Amerikan yazarları Charles Bukowski, Henry Miller, Jack Kerouac, Joseph Heller, Kurt Vonnegut, Jr., William S. Burroughs eserlerini oluştururken Céline'e reddedilemez bir minnet borçlular. Ayrıca Irvine Welsh, Günter Grass ve Raymond Federman da Céline'den etkilenmiş yazarlar arasındadır. Türk yazarlarından Hakan Günday, gerçekten okuduğunu iddia eden biri için Gecenin Sonuna Yolculuk'u okumanın bir tür sünnet olduğunu söylemiştir.

Antisemitistik eserleri Fransa'da yasaklıdır ve hiç basılmamıştır. 2011 senesinde ölümünün elliinci yılında Fransa Kültür ve İletişim Bakanı Frederick Mitterand bu antisemitist eserleri yüzünden Céline'in Fransız 500 Kültür İkonu arasından çıkartılması gerektiğini söylemiştir.

Kaynak: vikipedi

kitaba dair kimi değerlendirmeler:

Heil Celine!

[Hakan Günday 06-02-2012](#) (sabit fikir dergisi)

On dört yaşımdaydım ve hayat, bir deniz yatağında uyumamı emrediyordu. Oysa deniz yatağı, altında deniz olmadan bir çakıl çuvalına benzer. Uyutmaz. Uyutsa da gördüğün rüyayı hatırlatmaz. Latin alfabesini doğduktan ancak dokuz yıl sonra öğrenebilmiş bir çocuğa, eline tesadüfen geçmiş bir romanı okutmaktan başka bir halta yaramaz.

"Gecenin Sonuna Yolculuk"u geceleri okudum. Ağustos ayıydı. Terledim. Daha çok da geceleri. Çünkü romanın kahramanı Bardamu, Paris'ten Birinci Dünya Savaşı'na, oradan da Afrika'ya gitti. Sıcakın göbek deliğine. Bardamu doktor oldu ama aşık olamadı. Amerika'da yaşadı ama Ford'da işçi olarak kaldı. Sevişti ama yalan söyledi. Yaşadı ama hayat devam etti.

Oysa benimki durdu. Çünkü kitap bitti.

Deniz yatağından kalkıp daha yüksekteki bir yastığa koydum başımı. On beş yaşımdaydım. Bir daha okudum. Sonra bir daha. Küvette, okulda, banklarda. Düzden, tersten, ortadan, her yerden. Hep aynı yanıt: "Gecenin Sonuna Yolculuk'u okuyorum." Bir süre sonra kimse, o aralar ne okuduğumu sormadı. Ta ki yeniden taşınana kadar. Sonra yine aynı yanıt: "Céline okuyorum."

Yanlış anlaşılmasın, Céline'le hiçbir zaman gerektiği kadar ilgilenmedim. Diğer eserleri umurumda bile değildi. Ben sadece gecenin sonuna gidiyordum. Beş yüz sayfa civarındaki romanı okumam dört yıl sürdü. Bense hiçbir yere varamadım.

On sekiz yaşımdaydım ve hayat, kendimi öldürmemi emrediyordu. Oysa ben dört yıldır üçüncü avucum yaptığım romanı yakmakla meşguldüm. "Gecenin Sonuna Yolculuk"u ezberlemiştim. Okumama gerek yoktu. İstedğim sayfa hafızamda beni bekliyordu. Sonra unutmaya başladım. Unuttum ve biraz daha unuttum. Geriye ben kaldım. "Gecenin Sonuna Yolculuk" bana karıştı ya da tersi.

Bugün ne Céline'in köpeklerinin adlarını, ne de eserlerinin sayısını hatırlıyorum. Bildiğim tek şey, o romandaki karakterler sayesinde kendimi hiçbir zaman (ya da daima) yalnız hissetmediğim (ya da hissettiğim), o roman yüzünden yıllarca başka kitap okuyamayıp cahil kaldığım ve varislerinin beni mahkemeye vermesi ihtimaline oynayarak Céline ailesinden herhangi biriyle tanışma umuduyla o romandan cümleler çalıp Kinyas ve Kayra'ya yamadığım.

Kışkırtmayı ve çelişkiyi güzel sanatlar seviyesine yükseltmiş olan Céline'in romanından aklımda kalan, insan beyninin var olan tek trajik et parçası olduğudur. Trajediye hazmetmenin tek yolu da üstadın dediği gibi ondan sarhoş olmaktan geçer. "Hiçbir şey beni büyük felaketler kadar kendimden geçiremez," diyen Céline, sözlükteki her kavramla alay eder. Kutsal ve saygıdeğer hiçbir şey ya da kimse kalmaz. Üstadı Yahudi düşmanı olmakla suçlayanlar, bana kalırsa bağışlayıcı davranmıştır. Çünkü gerçekte Céline, insanlık düşmanıdır. Karamsar, melankolik ya da romantik değildir. Sadece bir ihbarcıdır. Kendisi dahil herkesi ihbar eder. Kime ihbar ettiğinin de bir önemi yoktur çünkü roman edebiyattır. Gerektiğinde yalanlanır. Bu yüzden roman "Yolculuğumuz hayalidir," cümlesiyle başlar.

Céline, amaçsızca yolculuklar yapan roman kahramanı Bardamu'yü iki Dünya Savaşı arasında yaratır. Ancak romanın karanlığı ve dumanı, dönemine özgü savaş sonrası kötümserliğinden gelmez. Céline, arasında kaldığı gerçek iki savaşın, doğum ve ölüm olduğunu bilir. Hayattan midesi bulanacak kadar korkak ama onu yaşayacak kadar da cesur olan Bardamu, sayısız üç nokta, üretilmiş kelimeler ve sert cümleler içinde sayfadan sayfaya adım atarken, okur sadece izler.

Kendisini onun yerine koyamaz çünkü kimse Bardamu kadar kendinden öğrenmez.

Bardamu bir gösteridir. Bittiğinde, ne yuhalanabilen ne de alkışlanabilen bir gösteri. Merak eden, Céline'in kendine özgü Fransızcasına rağmen Yiğit Bener tarafından olağanüstü bir başarıyla, olabildiğince az kayıpla Türkçe'ye tercüme edilmiş halini okur. Çok merak eden Fransızca öğrenir. Daha çok merak eden aynaya bakıp hayatını düşünür. Gecenin sonuna aynadan gidilir. Dönmemek için de aynayı kırmak gerekir.

Artık okumuyorum. On birinci ve son kez satın aldığım romanı da kaybettim. Büyütmeye gerek yok. Céline'in de dediği gibi "Daha fazla sözünü etmeyelim."

Üstat ölür. Trajedi kalır. Onu ihbar edene verilen ödül acıdır. "Gecenin Sonuna Yolculuk"un aldığıysa Renaudot adını taşır. Bu yazının üzerinde gözlerini kaydıranlar arasında okuduğu roman sayısı bini aşmış olan vardır. Benim okuduğum ve anladığım roman sayısıysa parmak hesabıyla ölçülebilir. Sol elimin orta parmağı bu hesap için yeterlidir. Boşlukla doldurulmuş Bardamu'nün değdiği her toprağa tükürmüş ve edebiyat bilgisi çok sınırlı olan ben, Céline için ölür ve öldürürüm.

Hakan Günday'ın notu:

Yukarıdaki paragrafların tamamı, sırasıyla Picus, Hayvan, Karakalem adlı dergilerde ve Vatan Kitap'ın geçmiş iki sayısında yayımlanmıştır. Ancak Céline hakkındaki düşüncelerimi ifade etmeme yetecek daha uygun kelimeler bulunmadığı için söz konusu kelimeler, yeniden ve aynı sıralamayla kullanılmışlardır. Çünkü Céline edebiyatı, hakkında altı kez aynı metni yazacak kadar saplantılı olduğum bir konudur. Sonuçta, son nefesimden birkaç dakika önce beni bulursanız, yukarıdaki cümleleri ezberden okuyabildiğime ve içeriğine inancımın asla değişmemiş olduğuna tanıklık edebilirsiniz. Yeter ki sol elimin orta parmağını kaldıracak güce sahip olayım. Gerisi kolay. Çünkü gerisi yok. Belki bir de Türkçe Sözlük var.

okur yorumları

(kaynak: [ekşi sözlük-geceye yolculuk](#))

yiğit bener'in türkçe'ye çevirdiği louis-ferdinand céline'in yarı-otobiyografik kitabı. orijinal ismi belirtildiği üzere voyage au bout de la nuit'dir. orijinalini okumaya henüz yeltenmedim; ama yiğit bener'in çevirisinin "acaba türkçe mi yazılmış lan bu?" dedirtecek cinsten sağlam olduğu söylenebilir. o kadar ki, bazen kitabı okurken yanımdakini tokatlayacak cinsten gülme krizine giriyordum. céline aşığı olmak için bir başlangıç kitabı sanırım. sonra herifin videolarını izlemek ve biyografisini okumak gibi işin bokunu çıkaracak düzeye getirebiliyor insanı.

meraklısına da şöyle bir bilgi vereyim. fransızca hocamın dediğine göre "sonuna" kısmı üzerine yiğit bener ile tartışmışlar (malumunuz "au bout de" kalıbı yüzünden), herhalde mot a mot bir çeviri kasılmak istenmiş; fakat daha anlaşılır olması düsturuyla, yiğit bener "gecenin sonuna yolculuk" başlığını uygun görmüş. bence çok da catchy bir başlık olmuş.

ingilizce çevirisinin "journey to the end of the night" olması vesilesiyle de, jim morrison end of the night şarkısında, sadece william blake'den alıntı yapmakla kalmayıp, céline'e de çok güzel selam çakmıştır bu arada.

--

'her alanda asıl yenilgi unutmaktır, özellikle de sizi neyin gebertmiş olduğunu unutmak, insanların ne derece hırt olduklarını asla anlayamadan gebermektir.bizler, mezarın önüne geldiğimizde, bosuna saklabanlık yapmaya kalkışmamalıyız, öte yandan, unutmamalıyız da , tek sözcüğünü bile değiştirmeden her şeyi anlatmalıyız, insanlarda gördüğümüz ne kadar kokusmusluk varsa, hepsini , sonra da yerimizi sıradakine bırakıp, uslu uslu inmeliyiz deliğin içine.tüm bir yaşamı doldurmaya yetecek bir uğraştır bu.'

her bölümü ayrı guzel olan kitap, okunmalı , okutulmalı..

--

kanımca okunarak bitirilemeyecek kitaptır. hatta o kadar kanı sahibiyim ki nietzsche bile benimle aynı doğrultuda düşünüyor ve diyor ki: "kanla ve özdeyişlerle yazan, okunmak değil, ezberlenmek ister." evet ancak ezberlenerek bitirilebilecek hatta tanıtım yazısında yazdığı üzere insanlığın en aşağı katmanlarıyla bir yüzleşme ve bu yüzleşmeye katlanılarak hazmedilebilecek geceye ait bir yapıt.

--

"boşuna heveslenmemekte yarar var,insanların asında birbirlerine söyleyecekleri hiçbir şey yoktur,

karşılıklı olarak yalnızca kendi acılarını anlatırlar, bu böyledir. herkesin derdi kendine, dünyanınki de hepimize. insanlar o acılarından kurtulmaya çalışırlar çalışmasına, sevişme sırasında, onu ötekinin sırtına yıkarak, ama beceremezler tabii ve ne yaparlarsa yapsınlar, sonunda tüm acılarıyla baş başa kalırlar ve bir daha denerler, bir kez daha acılarını kakalamaya çalışırlar."çok güzelsiniz, küçükhanım" derler. ne ki yaşam onları yeniden yakalayiverir, aynı küçük numarayı bir kez daha deneyinceye kadar, "ne de güzelsiniz küçükhanım!...

bu arada acılarından kurtulmayı başardıklarını söyleyerek böbürlenirler de, gelgelelim herkes gayet iyi bilir, değil mi, bunun hiç de doğru olmadığını, o acıyı bal gibi bütünüyle kendi içimizde sakladığımızı. bu numaraları yapa yapa yaşlandıkça giderek daha da çirkin, itici bir hal aldığımız için artık acımızı, iflas ettiğimizi gizlemekten bile aciz kalırız, en sonunda insanın ta derinlerinden suratına kadar ulaşmayı başarabilmesi şöyle bir yirmi, otuz yıl, hatta daha fazla zaman alan o sevimsiz ve çirkin ifade, gitgide yüzümüzde sıvaşmadık yer bırakmaz. insan dediğin işte bu işe yarar, sadece bu işe, ekşi bir surat ifadesi üretmek, biçimlendirmesi tüm ömrünü alan, hatta gerçek ruhunun bütününe eksiksiz yansıtılabilmek için oluşturulması gereken asıl surat ifadesi o kadar ağır ve karmaşıktır ki, bunu tamamlamaya insanın ömrü bile her zaman yetmeyebilir"

--

"bazen kimilerinin kullanmış oldukları sözcükleri ve bizzat o kişileri yeniden yakalayabilmek mümkün olsa keşke diyese geliyor insanın, bize tam olarak ne demek istemiş olduklarını sormak için... ama giden gitmiş. o zamanlar onları anlayacak kadar eğitilmiş değiliz. oysa merak ediyor insan, hani olur ya, şimdi fikir değiştirmişler midir acep diye? ama artık iş işten geçmiş. bitmiş... kimse onlar hakkında hiçbir şey bilmiyor artık. bu durumda gecenin içinde ki yolculuğunuzu tek başınıza sürdürmekten başka çare de kalmıyor. gerçek yol arkadaşlarımızı yitirmişiz. üstelik henüz iş işten geçmeden, doğru soruyu, esas soruyu da sormamışız onlara. onların yanındayken bilememişiz. yitik insan. zaten her zaman geç kalmaz mıyız?.. bütün bunlar artık beş para etmeyen son pişmanlıklardır..."

"bu gidişle kala kala yalnızca zararsız, acınası, çaptan düşmüş insanlar ve nesneler kalacaktı geçmişimizin dört bir tarafında. yalnızca artık sesi soluğu kesilmiş hatalar..."

--

anarşizm üzerine kurulu görünen naif bir ruhun içsel hezeyanları olan kitap. aydınlıktan karanlığa doğru değil de, karanlıktan zifiri karanlığa doğru ilerleyen gerçeklikle aklı arasında kaybolmuş bir adamın beyin kıvrımları arasında geziniyorsunuz. okunmanın yetersiz olduğu, ezberlenesi bir kitap. kitap okurken önemli bulduğum yerleri çizerim ve bu kitabı okurken kalemi elimden hiç bırakmadım. her satırı hatta her noktalama işareti bile değerli üç-beş kitaptan biridir.

--

"...

öyle bir noktaya, belki de yaşa gelmişim ki, insan artık her geçen saatin neler kaybettirdiğinin bilincinde oluyordu. öte yandan, zamanın yolunda zıncı diye durabilmek için gerekli bilgeliğe henüz erişebilmiş de değildik, kaldı ki durmasını bilseydik dahi ta gençliğimizden beri bize hep hükmeden ve hayran olduğumuz o ilerleme çılgınlığı olmadan ne yapacağımızı da bilemezdik. zaten artık onunla, yani gençliğimizle eskisi kadar gurur duyamıyorduk, gelgelelim henüz herkesin önünde itiraf edemiyorduk gençliğin belki de bundan, bir an önce yaşanmak hevesinden ibaret olduğunu.

tüm gülünç geçmişimizle o kadar gülünç şeyler, aldatmacalar, saflıklar keşfediyorduk ki belki de genç olmayı bir anda durdurabilmeyi isterdik, gençliğin kopmasını beklemeyi, bizi geçerek çekip gitmesini beklemeyi, uzaklaşmasını izlemeyi, tüm o küstahlığına bakabilmeyi, bıraktığı boşluğa dokunabilmeyi, derken kendi önümüzden son bir kez daha geçerken gözlemeyi ve sonra da kendimiz çekip gitmeyi, onun, yani gençliğimizin gerçekten gittiğinden iyice emin olmayı ve o zaman da huzur içinde, kendi yolumuzdan, tamamen kendimiz olarak, usulca zaman'ın öte tarafına geçip insanların ve nesnelerin neye benzediklerine gerçekten bakabilmeyi."

--

konyanın basit bir kesiminde kendince iyi bir lisesinde okurken, tıme de yeni geçmişim son sınıfta,

sınıfa yeni bir arkadaş geldi kendim gidip de isteyerek tanıştığım ilk insan oldu, bu şahıstan duymuştum ismini. benden çok daha farklı bir hayat sürmüş lise sonda konyaya gelmek zorunda kalmış, hayatlarımızı kıyaslarken ulan demek bu insanlar bu kitapları okuyor demiştim. ygs lys sırasıydı okumadım, üniversitenin ilk yılında kitap bi aralar bulunmaz olmuştı daha yeni elime alıyorum bu kitabı ve diyorum ki, ulan demek bu kitabı okuyanlar sonradan böyle insanlar oluyorlarmış. kitaptan pasajlar paylaşarak da açıklanabilir bu ama gerek yok. sıkıcı ve uzun bir metro yolculuğu sırasında bu ağır kitabı hem ayakta durup hem de okuyamıyordum, sonra dedim sikerler oturdum yere kitabı okuyorum. orta yaşlı kendince entel saçlarını geriye taramış bi abimiz gelip katılabilir miyim size demesin mi? panik yaptım zaten terlemişim yorulmuşum burnum akıyo kibar kibar kenara kaydım tabi dedim. katılabilir miyim'den kastı kitabıma da katılmakmış ben sandım o da kendi kitabını okuyacak. sayfayı bitirince göz göze geliyoruz onay veriyor "evet okudum" dercesine ben usul usul parmaklarımı yalamadan sayfayı çeviriyorum. yine güzel pasajlardan birindeyiz okuyoruz birlikte ineneğim durak geldi inemedim sayfayı bitirmemiştik çünkü, son durağa yaklaşıyoruz "kızım siz nerede ineceksiniz dedi?" ben, m durağım geçti dedim. benim de dedi. adam troll çıktı iyi mi? indik karşıya geçtik yine metroya bindik. odtü yü bırakmış zamanında belçikaya gitmiş dergi editörlüğü yapmış bi aralar bol bol yazmış okumuş. kızı kalmış bir tek hayatında ona daha yakın olabilmek için ankaraya gelmiş ama kızı evlenince o kadar da görüşemez olmuşlar. eskiden eşi ve kızıyla bu kitap hakkında uzun uzun konuşurlarmış (bir de "tanrılar okulu" hakkında). çok sevinmiş birini bu kitapla görünce, kitabı her okuyan değil ama gerçekten her anlayan birbiriyle bi şekilde iletişim kurabilirmiş ona göre. "bu kitap da benim için ödtü'yü bırakıp belçikaya kaçmam kadar önemli. belçikada okudum bu kitabı ilk kez, sefillik çektim çokça, bir kere bile pişman olmadım bu kitap sağ olsun" dedi. böyle bir kitap.

--

okumaktan büyük haz aldığım louis-ferdinand celine'in başyapıt kitabı. hatırlamadığım bir yılın kışında zevkine güvendiğim bir arkadaşım vermişti "al bunu oku." diye. "ne anlatıyor?" diye sorduğumda "sen ilk üç sayfayı bi oku, ben bir şey söylemiyim." demişti. ilk kez o zaman okudum bir daha da bırakamadım kitabı. dönüp dolaşıp okunası bir eser. yiğit bener'in mükemmel çevirisinin de hakkını vermek lazım. çevirmen kitabı o kadar içselleştirmiş ki "sonsöz çevirinin sonuna yolculuk" diye bir kısım var kitabın sonunda hala "bardamu" karakteri konuşuyor aynı sokak ağzıyla. hem de çevirmenle konuşuyor, çevirmen münakaşa ediyor bardamu'yla. bir kez okuyanın hayatından çıkmayacak bir kitap. nerede, kaç yaşında olursanız olun bardamu gelip tepenize dikilecek bir dal sigara isteyip yanınıza oturacaktır illa. gelip kitaplığımdan "bunu ödünç alayım mı?" diyen arkadaşlarımı "bırak lan onu!" diye kovalamışlığım da vardır, bizzat satın alıp hediye ettiğim arkadaşlarım da... okumanızı tavsiye eder miyim emin değilim. ister okuyun ister okumayın banane. okuyup kıymetini bilmeyen de olur, aynı zevki almayan da olur. okuyup benden daha çok keyif alanı da kıskanırım. herkes gitsin kendi gecesinin sonuna yolculuğunu bulsun.

--

sonuçta savaş dediğimiz şey, anlamadığımız ne varsa odur.

o zamanlar çocuktum, korkutuyordu beni hapishane. çünkü o zamanlar daha insanları tanımamıştım. artık asla onların laflarına, düşüncelerine kanmayacağım. asıl korkulması gereken insanlardır, sadece onlar, daima.

insanda düş gücü yoksa, ölmek fazla dert değildir, ama varsa da o zaman ölüm fazlasıyla derttir. her alanda, asıl yenilgi unutmaktır, özellikle de sizi neyin gebertmiş olduğunu unutmak, insanların ne derece hırt olduklarını asla anlayamadan gebermektir.

bir dangalağın beyninde herhangi bir düşüncenin şöyle bir dolanabilmesi için, önce başına bir sürü şey gelmesi gerek, hem de en acımasızından.

hepimiz için söz konusu olan, özünde bir saat daha yaşamaktı, üstelik her şeyin cinayete indirgendiği bir dünyada, tek bir saat bile başlı başına bir olguydu.

dünyanın derdi insanları nereden tutturursa oradan yakalıyordu, ama bir yerden yakalamayı hemen her seferinde beceriyor gibiydi.

eğer bu dünyanın içindeyseniz, yapılacak en iyi şey, öyle değil mi, buradan çekip gitmektir? deli olsanız da olmasanız da korksanız da korkmasanız da.

sizi akli başında sanmalarını sağlamalarının en iyi yolu bayağı pişkin olmaktır. iyiden iyiye pişkinseniz mesele yok, o zaman artık hemen hemen ne yapsanız yeridir, ne isterseniz, çoğunluk sizden yanadır ve kimin deli olup olmadığına karar veren de çoğunluktur.

gerçekten de ilginç ne varsa hep gizli kapaklı yaşanıyor. insanların gerçek tarihleri hakkında hiçbir şey bilinmiyor.

ah! dostum! inanın bana, bu dünya aslında tamamen insanlarla taşak geçmek için yaratılmış koskocaman bir kandırmadır!

başkaları sizin düşünmeye başlarsa, bilin ki akıllarına gelen ilk şey sizi işkenceye yatırmaktır, sadece bu.

yaşam ancak günbatımından sonra katlanılabilir bir hal alır.

zaten, çiçek dediğin, insan gibidir... ne kadar iriyse o kadar dangalaklır!

aslında kabul etmek gerek ki insanın gözle görünenlerden başka şeylerle ilgilenmesi ciddi bir deliliğe delalet eder.

insanlara güvenmek demek kendini azıcık öldürtmekle eşdeğerdir.

doğamız gereği, o kadar kofuzdur ki bizi gerçekten ölmekten alıkoyan tek şey eğlencedir.

sıfıra sıfır elde var sıfır, işte yaşam.

insanlar sonradan onlara ettiğiniz iyiliğin intikamını alıyorlardı daima.

insan bir yerde takılıp kaldıkça nesneler ve insanlar iyice yozlaşıyorlar, çürüyorlar ve sırf sizin hatırıma leş gibi kokmaya başlıyorlar.

boşuna heveslenmemekte yarar var, insanların aslında birbirlerine söyleyecekleri hiçbir şey yoktur, karşılıklı olarak yalnızca kendi acılarını anlatırlar, bu böyledir.

zaten her şey ayan beyan ortada olduğunda, sözcükler neye yarardı ki, kavga etmekten gayri?

insan gençken ve bilmezken her şeyi gönül yarası sanıyor.

aşk dediğin sefaletin ta kendisidir ve yalnızca da bundan ibarettir.

her şeyin sonu ölçünün kaçması ile başlar!

mutsuz olduklarını söyleyen insanlara öyle hemencecik inanmayın. hele önce bir sorun bakalım hâlâ uyuyabiliyorlar mı? yanıt evetse, her şey yolunda demektir. bu da yeterlidir.

... her şeyi, kapatalım artık bu konuyu.

--

ilk bölümü içinde şöyle bir pasaj geçen edebi eser;

-üstelik de bizler pranga mahkumları gibi çivisi çıkmış sıralarda oturup kürek çekiyoruz! karşılığında ne alıyoruz peki? hiç! sadece kafamıza inen sopalar, sefillikler, palavralar, daha nice kazıklar. çalışıyoruz ya! deyip dururlar. aslında kepezeliğin dik alası da budur ya, şu çalışmak dedikleri şey. biz aşağıdayız, sintinede, anamız ağlıyor, leş gibiyiz, t.şaklarımızdan ter damlıyor, işte bu kadar! yukarıdaki güvertede ise efendiler, gölgede, pembe yanaklı, parfüm kokularını havaya salmış güzel kadınları kucaklarına oturtmuş, keyif çatıyorlar. derken bizi güverteye çağırıyorlar. sonra silindir şapkalarını kafalarına geçirip başlıyorlar bize zılgıt çekmeye: "leş sürüsü, savaş çıktı!" diye böğürüyorlar. 2 no'lu vatandaki pisliklerin gemisine saldıracağız, kafalarını uçuracağız! haydi! ne lazımsa gemide var! hep bir ağızdan! önce hep beraber "yaşasın 1 no'lu vatan" diye avazınız çıktığı kadar bağırın bakalım, yer gök inlesin! sesiniz ta uzaklardan duyulsun! en sıkı bağırana hem madalya hem de yüce isa'nın vaftiz şekerinden vereceğiz! ulan ne duruyorsunuz! ayrıca denizde gebermek istemeyenler isterlerse gidip karada geberebilirler, orada bu işler buradakinden çok daha çabuk halledilebiliyor!

dillere destan kitap işte böyle başlıyor. her ne kadar ulysses ile kıyaslansa da bambaşka bir kitap gibi duruyor.

--

doktorluk ile ilgili bölümlerinde koptuğum kitap. dolayısı ile bir bölümünü buraya aktarmaya karar verdim.

" robinson, rancy'den ayrıldıktan sonra, hayatın canlanacağını sanmıştım, örneğin her zamankinden

fazla hasta geleceğini, ama kazın ayağı öyle değildi. önce yörede kriz, işsizlik baş gösterdi, en kötüsü de buydu. sonra hava da, kış olmasına karşın yumuşadı, nem oranı düştü, oysa hekimlik açısından bizlerin gereksinim duyduğumuz hava soğuk ve rutubetli olanıdır. salgın hastalık da gelişmedi, yani sözün kısası aksi bir mevsim yaşandı, pek fena.

hatta vizitelerine yürüyerek giden meslektaşlar bile gördüm, anlayın artık, yürüyüşten keyif almış gibi bir havaya bürünüyorlardı, oysa bu iş epey canlarını sıkıyordu çünkü bunu sırf arabalarını kullanmamak için yapıyorlardı, tasarruf babında. benimse bir tek yağmurluğum vardı dışarda giyebileceğim...”

kitapta ilgili bölümlerde doktorluk o kadar ayağa düşmüş bir meslek ki hastaların vereceği 20 papellik vizite parasını bile alabilmek için hemşirelerle çekişiyorlar. eğer kitabı okurken bi yerde sıkılıp bırakmayı düşünürseniz en azından bu bölümlere kadar okumanızı tavsiye ederim. tekrar sizi kitaba bağlayacaktır.

--

doktorluk ile ilgili bölümlerinde koptuğum kitap. dolayısı ile bir bölümünü buraya aktarmaya karar verdim.

“ robinson, rancy’den ayrıldıktan sonra, hayatın canlanacağını sanmıştım, örneğin her zamankinden fazla hasta geleceğini, ama kazın ayağı öyle değildi. önce yörede kriz, işsizlik baş gösterdi, en kötüsü de buydu. sonra hava da, kış olmasına karşın yumuşadı, nem oranı düştü, oysa hekimlik açısından bizlerin gereksinim duyduğumuz hava soğuk ve rutubetli olanıdır. salgın hastalık da gelişmedi, yani sözün kısası aksi bir mevsim yaşandı, pek fena.

hatta vizitelerine yürüyerek giden meslektaşlar bile gördüm, anlayın artık, yürüyüşten keyif almış gibi bir havaya bürünüyorlardı, oysa bu iş epey canlarını sıkıyordu çünkü bunu sırf arabalarını kullanmamak için yapıyorlardı, tasarruf babında. benimse bir tek yağmurluğum vardı dışarda giyebileceğim...”

kitapta ilgili bölümlerde doktorluk o kadar ayağa düşmüş bir meslek ki hastaların vereceği 20 papellik vizite parasını bile alabilmek için hemşirelerle çekişiyorlar. eğer kitabı okurken bi yerde sıkılıp bırakmayı düşünürseniz en azından bu bölümlere kadar okumanızı tavsiye ederim. tekrar sizi kitaba bağlayacaktır.

--

nefretin romanı. romanın kahramanı salt nefret saçıyor; dünyaya, insanlara salt nefret. insan nefreti, kan, savaş, kavga, duman, pislik. sonsuz kötümserlik eşliğinde her tarafa serpiştirilmiş aforizmalar.

tüm bunların üzerine sıkıcı bir kitap değil fakat hantal. eleştirel ve detaylı tasvirlerle yazılmış 560 sayfalık bir şikayet mektubu okuyormuş hissine kapılıyorsunuz.

karanlık, depresif, boğucu. evet hayatımda okuduğum en boğucu romanlardan birisi diyebilirim. bunca yoğun nefret ve depresif atmosfere rağmen yine de sevdim mi? eh. okuduğuma pişman değilim.

fakat çevirisinin mükemmel olduğunu söylemeliyim. kitap güzel bir kitapsa bence bunu büyük oranda çevirisine borçlu. çevirmen en az yazar kadar iyi bir iş çıkartmış diyebilirim. fakat kitabın sonuna eklediği sonsözle birlikte adeta kitabın içine etmiş bir de üzerine tüy dikmiş. hatta ipin ucunu öyle bir kaçırmış ki; neredeyse kendisini kitabın yazarıyla bir tutmuş.

--

celine ve yiğit bener e teşekkürlerimi sunuyorum.

su gibi berrak ve faydalı bu kitabın üslubuna alışmak için ilk kısımlarda ufak gayret göstermek gerekiyor. ardından sayfalar çorap söküğü misali birbirini takip ederken, zihin geçmişi ve geleceği şimdiki zamana yama yapmaya çalışıyor. ve bizler, yamacılar, şimdiki zamana ihanetimizden dolayı hep acı çekiyoruz.

bir sökülük daha " şu bizim bedenimiz, yani o kıpır kıpır, sıradan moleküller sayesinde tanınmaz hale gelen nesne, bu rezil sürüp gitme maskaralığına karşı hep isyanları oynamaktadır. moleküllerimizin, bu yavrucakların tek arzusu, bir an önce, evrene dağılıp ortadan kaybolmaktır! sonsuzluğun boynuzladığı 'bizler' olmakla yetinmek onlara acı veriyor. biraz cesaretimiz olsa paramparça

olurduk, günden güne bunun eşiğinden döneriz. en sevdiğimiz işkencemiz işte oracıkta, kendi tenimizde yatmaktadır, gururumuzla birlikte, atomik nitelikte. "

bildiğimiz kelimeler, kuramadığımız kombinasyonlar ama hepsi bizim için.

yine kitapta geçen beni etkileyen bir kombinasyon 'özgürleştirici derin düşünsel ishal'. bence kitabın içerik ve üslubunun özeti bir kavram aynı zamanda.

ve kış gecelerine en çok yakışan bu kitap okunmayı hak ediyor.

--

"where i go... where i look...

it's only for you... ou...

only for you... ou..."

oldukça karamsar bir eser(bir kör baykuş değil) ama bu sayfaları iştahla çevirmenize engel olmuyor. çeviri müthiş, aşırı güzel; çevirmen gerçekten bardamu olmuş. çevirinin sonuna yolculuk kısmında bunu net olarak anlıyoruz, hatta bir türlü kopamayış var. bazı kitaplar vardır bittikten sonra öperim ama bu sefer öpemeceğim malesef telefonda okudum ve şu an çok pis telefonum:) alıntı manyağı yapabilir dikkat

"adeta boş bir insan olmaktan hep ürkmüşümdür, yani var olmak için ciddi hiçbir nedenimin olmamasından. şimdiyse, olgular karşısında artık kişisel hiçliğimden hiç kuşku duymaz olmuştum. amiyane alışkanlıklara sahip olduğum yerden fazlasıyla farklı olan bu ortamda, sanki anında eriyip gitmiştim. uzun lafın kısıası, neredeyse artık var olmamak üzere olduğumu hissediyordum. gerçekten de, farkına varmaktaydım ki, alışık olduğum şeylerden bana söz edilmez olduğu andan itibaren, artık hiçbir şey beni karşı konulmaz bir tür sıkıntıya kapılmaktan, yavan, korkunç bir ruhi felaket haline gömülmekten alıkoyamıyordu. tiksiniç bir şey"

"insanın, kendi sızlanmalarına kesin bir son verecek cesareti olmadığı sürece, kendini her gün biraz daha iyi tanımaya katlanması gerek"

"beni gecenin ortasında ekmek istiyordu, en kestirmeden. işin racunu buydu. bu şekilde gecenin içine itile itile, insan eninde sonunda bir yerlere varıyordur herhalde, diyordum kendi kendime. teselliydi bu. cesur ol, ferdinand, diye yineliyordum kendi kendime, kendime destek çıkmak için, her yerden kapı dışarı edile edile, mutlaka hepsini, o pisliklerin topunu birden o kadar korkutan o numarayı bulacaksın ve o da gecenin sonunda olsa gerek. işte zaten onlar da bu yüzden gecenin sonuna gitmezler!"

"yolcusuz bir otobüs son sürat deposuna gidiyor. düşünceler bile pazar tatili yapma hakkını elde etmiş; herkes her zamankinden de daha sersem sepelek. orada öyle durulur, bomboş. neredeyse yorucu bir iş. mutluyuzdur. laflayacak hiçbir şey yoktur, çünkü aslına bakarsanız artık başımıza hiçbir şey geldiği yoktur, fazla yoksuluzdur, belki de artık yaşamı bıktırmış, iğrendirmişizdir? eğer öyleyse diyecek bir şey yok."

ve son olarak en sevdiğim; (aforizmalardan seç beğen al)

"sonuçta varoluşun neden olduğu en büyük yorgunluk belki de insanın yirmi yıl, kırk yıl boyunca, hatta daha bile uzun süre, akli başında kalmak için harcadığı o olağanüstü çabadır, basitçe, derinden kendi, yani tiksindirici, dehşetengiz, saçma olmamak uğruna. baştan veri olarak elimize tutuşturulan şu aksak ikinci sınıf insanı, sabahtan akşama kadar hep küçük bir evrensel ideal, birinci sınıf bir insan olarak sunmak zorunda kalmamız ne de büyük kâbus."

ROMANIN BASIMI YAZIMI KONUSU TEZİ YAZARI HAKKINDA

Louis-Ferdinand Destouches veya Louis-Ferdinand Céline, çağdaş Fransız edebiyatının en çok tanınan yazarlarından biridir. Özellikle I. Dünya savaşında kendi gözlemlerini dile getiren "Gecenin Sonuna Yolculuk" adlı romanı ile tanınmış, bu romandaki anlatım tarzı ve çarpıcı görüşleri ile Fransız ve Dünya edebiyatının en mühim ve en etkili romancılarından birisi olmayı başarmıştır.

Onu Dünya edebiyatın en önemli isimlerinden birisi haline getiren Gecenin Sonuna Yolculuk adlı kitabı Le Monde 'un Yüzyılın 100 Kitabı listesi'nde de 6. Sıradadır. 37 dile çevrilmiş olan roman,[1] edebi dili kullanmayı reddeden, sokakta konuşulan dili taklit eden argo ile bezenmiş, cümle bilgisi

kurallarını hiçe sayan baştan sona konuşma diline dayalı üslubu ile dikkat çekmiştir. Roman savaş, kapitalizm, sömürgecilik ve idealizm karşıtı düşünceleri, [2]vatan için ölmek, toprak için kanının dökmek gibi yerleşik idealleri reddetmek yolundaki vurguları ile dalgalandırıcı bir etki de yaratmıştır.

Sıradan insanların sokakta konuştuğu argolu, küfürlü, cümle kurma kaidelerine aldırmayan basit konuşma dilini kullanmamanın rahatlığı içinde yazılan roman konuşulan dilin kullanma gereğini rahatlatma değil, sadece bir rahatlatma olarak kabul etmiştir.

Roman, yazarın bizzat yaşadığı deneyimlerin romanın temel karakteri Ferdinand Bardamu vasıtası anlatılmasına dayanır. Başka bir deyişle romanın ana karakteri olan Ferdinand Bardamu, romanın yazarı Ferdinand Céline'nin romandaki dublörüdür. Bardamu, yazar kendi deneyimleri hatta soyadı farkı ile bizzat kendisidir. Ölüm ve deliliğin her an ortaya çıkmaya ve her an saldırmaya hazır olduğu bu yolculukta yazarın özgeçmişlerinin ve deneyimlerinin sözcüsü olan Ferdinand Bardamu yazarın kendi öz geçmişinde yaşadıklarını bu romanda yaşamış, romanın kahramanı tıpkı romanın yazarı Celine gibi asker ve doktor olarak asla geri dönmeyeceğin bu yolculuğa çıkmıştır.

Louis-Ferdinand Celine, I. Dünya Savaşından iki sene önce, 1912 senesinde ailesine kızarak Fransız ordusunun 12. Zırhlı Süvari Alayına yazılmış, [3]1914'teki Birinci Dünya Savaşı'na da katılmıştır. Romanın ana kahramanı olan ve dünyanın saçmalığını ortaya çıkaran Bardamu bu nedenlerle bizzat yazarın sözcülüğünü yapan ve romanda yazarın kendisinin yerine koyduğu bir karakterdir. Savaşı "delilik ve uluslararası bir mezbaha" olarak tanımlayan Bardamu yazarın kendisi ve yazarın düşüncelerinin sözcüsüdür.

Louis Ferdinand Céline (Destouches) bu romanında, insan ilişkilerinin, askeri hiyerarşilerin aptalca uygulamalarını, çarpık değerleri, korkaklığı, gurur ve kibirin saçmalığını, inançları, öğretileri sorgulamış; savaşın bir çeşit insan mezbahası yaratmak olduğunu, "vatan için kanını dökmek" düşüncelerinin saçmalığını, askerlerin kafalarının böyle şeyler ile doldurularak insanların köleleştirildiğini vb anlatmaktadır.

"Gecenin sonunda insanlığın en aşağı katmanlarıyla bir yüzleşme, bizi içeri, daha içeri çeken, boynumuza parmaklarını geçiren, ısırın, tüküren, hırlayan, ölesiye korkan ve korkutan. Yani yaşayan. Bir kıpırdanma başladı bile, parmaklarımızın ucunda, gözeneklerimizden içeri sızan bir şey var. Böyle bir yüzleşmeye katlanabilecek mi insan?."

ROMANIN KONUSLARI: Savaşın ne için savaştığını sorgulayan yazar ; "Hafızama bakarken, Almanlara hiçbir şey yapmadım. Onlara karşı her zaman çok kibar ve kibar davrandım. " gibi cümleleri ile savaşların ironisini de ortaya koymaya çalışmış, bu romanında yer yer kara mizah da yapmıştır. Roman, erkeklerin metafiziksel dolaşmasını, varoluşun saçmalığını ve erkeklerin delilik kurban olmalarını kınamak için yazılmış, idealizmin reddetmiş, sömürgeciliği "savaşla aynı türde bir kötülük" olarak vurgulamış, hiyerarşik bir sistemin saçmalığını ortaya koymaya çalışmış, vatan (veya milliyetçilik) gibi bir çok düşüncenin yanlış ve boş değerler olduğunu ortaya koymaya gayret etmiştir.

ROMANIN ANA FİKRİ: İnsanlar için hiçbir yerde rahatlık yoktur. Ülkeler ve yanlış değerler insanların kafasını insanları raht ettirmeyecek anlamsız ve boş şeylerle doldurmuştur. Hayat, kafaları boş idealler, şartlandırmalar, işe yaramaz fikirler ile doldurulmuş insanların, ufukları belli olmayan ve hiç bitmeyen bir yolculuğudur. İnsan kafasındakilerden kurtulamadıkça nereye giderse gitsin mutlu olmayacaktır.

[1]

[2] <https://la-philosophie.com/voyage-au-bout-de-la-nuit-celine-resume>

[3] https://tr.wikipedia.org/wiki/Louis-Ferdinand_C%C3%A9line

kaynak: <https://edebiyatvesanatakademisi.com/kitap-ozetleri-ve-elestirileri/louis-ferdinand-c-line-gecenin-sonuna-yolculuk-romani-hakkinda/63090>

kitap inceleme

GEÇENİN SONUNA YOLCULUK

Yazar: Louis Ferdinand Celine

Çevirmen: Yiğit Bener

Yayınevi : Yapı Kredi Yayınları

Sayfa Sayısı : 574

Hakan Günday'ın bir Tv programında bahsetmesiyle Geçenin Sonuna Yolculuk kitabının varlığından haberdar oldum.Öyle ki kitap Günday'ın başucu kitabıymış ve yazarının ilk ve tek okuduğu kitap buymuş,üstelik defalarca.Bu kadar özenle bahsettiği için ben de kitabı listeme eklemiştim.Şimdi okuyup bitirmiş bulunuyorum.

Kitap için Lois Ferdinand Celine'in yarı-otobiyografik kitabı diyebiliriz.Çevirisini Yiğit Bener yapmış ve itiraf etmeliyim ki okuduğum en ilginç çevirilerden biriydi.Okurken gerçekten insan kendi kendine soruyor acaba bu eser Türkçe mi yazıldı diye.Bizden çok şey var ve çevirmen bunu bize mükemmel hissettirmiş,orjinali gerçekten merak etmiyor değilim.

Yazar sokak dili kullanmış,Bu yüzden argo kelimeler ve küfürler oldukça fazlaydı.

Romanın konusundan kısaca bahsedecek olursam kitabın isminden de anlaşılacağı üzere yolculuk üzerine kurulmuş bir hikaye..Bu yolculuk sırasında yaşanan olaylar ve düşündürdükleri.Romanın kahramanı Ferdinand Bardamu.Bardamu önceleri bir asker. 1.Dünya savaşı'nda yaralanınca ordudan ayrılmak zorunda kalıyor ve sonrasında o diyar senin bu diyar benim gezip duruyor.Önce Afrika'ya gidiyor.Afrika'dan Amerika'ya geçiyor,oradan tekrar Fransa'ya dönüyor.Savaşa katılmadan önce tıp eğitimi alırken yarım bırakıyor fakat Fransa'ya döndükten sonra eğitimini tamamlayıp doktor oluyor ve mesleğini yapmaya başlıyor.Ben kendimce kitabı iki bölüme ayırdım;Doktorluktan önce ve doktorluktan sonra diye.Doktorluktan önce Bardamu'nün daha çok vurdumduymaz bir hayatı var ve kadınlarla olan ilişkileri daha yoğun. Doktorluktan sonra ise hayatı daha bir sorgulayıcı durumda ve insanlarla olan ilişkileri daha fazla ve başına daha çok olaylar geliyor doktor olduktan sonra.

Bu her yönüyle ilginç kitabı okumanızı tavsiye ederim.

"Çevirisi Yiğit Bener tarafından yapılan Geçenin Sonuna Yolculuk (GSY) romanı, 2002 yılında YKY'de yayınlandı. GSY romanıyla Fransız edebiyatına, günlük konuşma diliyle argoyu sokan, asıl mesleği tıp doktoru olan yazarımızın gerçek adı Louis Ferdinand Auguste Destouches'dir (1894-1961).

'Céline' aslında yazarın babaannesinin adıdır. GSY'de yazar, Paris banliyösündeki bir muayenehanede çalışan, fukara doktoru olan gezginci Ferdinand Bardamu ile hayta kankası Robinson'un etraflarında bulunan herkesin yaşam öykülerini anlatır. Céline, romanlarının dilini "konuşan dil" olarak tanımlar. Romanın 2001 yılında, yüzlerce sayfalık el yazmaları müzayede yoluyla Fransız Milli Kütüphanesi tarafından satın alınmıştır. Bu el yazmalarını daha sonra, Paris'te bulunan Gallimard Yayınevi, epey yüklüce bir ödeme yaparak tüm basım haklarını satın almıştır."

"İnsanların bu kadar kötü olmalarının nedeni, belki de sadece acı çekmeleridir. Ancak artık acı çekmemeye başladıkları andan, biraz daha iyi olmaya başladıkları ana kadar epey zaman geçer..."

"Beni iyi dinleyin sevgili dostum. Toplumumuzun tüm öldürücü ikiyüzlülüklerini ısıldatan bu temel işareti, önemini iyice sindirmeden bir daha asla atlamayın : 'Çulsuzluğun kaderine, yaşam koşullarına şefkatle eğilmek...' Sizlere sesleniyorum insancıklar, yaşamın salakları, dövülen, harca bağlanan, ezelden beri terleyenler, sizi uyarıyorum. Bu dünyanın kodamanları sizi sevmeye başladıklarında, bilin ki sizi savaş salama çevireceklerdir. Bu kesin bir işarettir... Asla şaşmaz. Bu iş şefkatle başlar. XIV. Louis hiç olmazsa, zavallı halkı hiç ama hiç takmıyordu, bari o unutulmasın. XV. Louis'ye gelince, o da öyleydi. Halkı kışının bezi yapıyordu. O zamanlarda yaşam kolay değildi elbette, yoksullar zaten asla iyi koşullarda yaşamadılar, ama hiç olmazsa günümüzün zorbalarının gösterdiği türden bir inat ve hırsla onları delik deşik etmeye çalışılmıyordu. Alttakiler ancak iyi dinleyin, kodamanların aşağılamalarında huzur bulabilirler, çünkü onlar halkı sadece çıkar gereği ya da sadistikleri tuttuğunda düşünürler..."

koca kitap ölümden bahsediyor. gerçekten ölümden bahsediyor. bardamu'nün raslantısal yaşamının tek nedeni bu; bir gün ölecek olmak. diyor ki bardamu; "gerçek denen şey bitmek bilmeyen bir can çekişmedir. bu dünyanın tek gerçeği ölümdür. seçim yapmak gerek. ya ölmek ya da yalan söylemek için. ben kendimi öldüremedim asla!" sessizlik delip geçiyor okuyucunun zihnini. tüm kavramlara ve tüm olgulara ana-avrat küfrediliyor bir nevi. ekliyor; "önlerine geceyi ve gündüzü katmış gidiyorlardı. ve yaşamı. insanlık; kendi gürültüsünden hiçbir şey duymuyordu. sallanıyorlardı. üstelik kent ne kadar büyük ve ne kadar yüksekse o kadar pişkinliğe vuruyorlardı. bir şeyler için çabalamaya değmez. diyorum ya size. değmez. ben denedim. değmedi." felçli gibi hissediyor okuyucu. ruhu mihlanıyor hayata. ateşten bir varoluş hissedilirken bardamu hislere tercüman olmaya devam ediyor. "ateş" diyor. "bazen işkence eder bazense ısıtır. bu içinde mi yoksa önünde mi olduğuna göre değişir. hayat gibi." susuyoruz uzunca bir süre. konuşmaya gerek yok aslında. hafifçe gecenin içine itiliyor okuyucu. "bir şekilde gecenin içine itilenler eninde sonunda bir yere varıyordur her halde. cesur ol ferdinand. her yerden dışarı edile edile mutlaka hepsini, o pisliklerin hepsini birden korkutan o numarayı bulacaksın. ve o da gecenin sonunda olsa gerek. işte zaten onlar da bu yüzden gecenin sonuna gitmeyi göze alamazlar. alamıyorlar" denildiğinde bu şaheserin isminin nereden geldiği anlaşılıyor. yaşam boyunca aratılan tek şeyin muhteşem bir üzüntü olduğundan bahsederken celine, albert camus'nun o müthiş sözü akla geliyor. "her insanın bir olayı olmalı." "mutsuzum" diyenler akla geliyor sonra. ve o kişilere haddini bildiriyor bardamu; "mutsuzum demekle iş bitmez. insan ayrıca bunu kendine kanıtlayabilmeli. kendini geri dönüşü olmayan şekilde ikna edebilmelidir." yine ölüm konusuna geliniyor. her şeyin sonu olan o duruma. bu kez okuyucuyu ters köşeye uçuruyor üstad. diyor ki; "her şeyin sınırına gelinen nokta vardır. bu nokta bazen ölüm değildir!" her şeyin fazlasıyla ifade edildiği, net bir şekilde öne sürüldüğü şu zaman diliminin insan(cık)larına bir küfür gönderiyor yaklaşık yüz yıl öncesinden; "her şey size fazlasıyla açıklanıyor. sorun bu! anlamaya çalışsanıza biraz. uğraşsanıza. düşünsenize!" duraganlığın boktanlığından bahsediyor sonra. "aynı yerde durduğu sürece nesneler ve insanlar yozlaşırlar. çürüyüp leş gibi kokmaya başlarlar" diyor. birbirine acılarını anlatanlara konuşarak tecavüz ediyor üstad. "insan dediğin şeyin tek amacı; yıllar süren ekşi bir surata, paramparça bir ruha, örselenmiş bir bedene sahip olmaktır" diyor. sırf bu yüzden de doğaya "kaltak" diye bağıyor. ölümü evliliğe benzetirken aşk kavramını ortaya koyuyor. "toprak, herkesi kavuşturmaya yarar" diyor, emektar bir çiftçi edasında. "hayat devam ettiği sürece kavuşmak olanaksızdır. sizi oyalayan fazlasıyla renk, çevrenizde hareket eden fazlasıyla insan vardır." olmayan bir hayatta varoluşu bir hayal olarak görüyor. "dünya çoktan ölmüş" derken amacını belli ediyor. "bizler yalnızca onun üzerindeki kurtçuklarız. o boktan koca cesedinin üzerindeki kurtlar. ha bire onun bağırsaklarını kemirip duruyoruz. hem de yalnızca zehirli yerlerini. biz bir boka yaramayız. doğuştan çürümüşüz biz." ne söylenebilir ki bu cümlelerden sonra? hiçbir şey. bir şeyleri sonuca bağlamanın derdinde olanların sessizliğini kırıyor; "gerçek gençlik sevmektir." diyor. "herkesi ayırım gözetmeksizin sevmek." medeniyet saplantısını kafaya takanlara da deli diyor üstad. mutsuz olduğunu söyleyenlere inanmamamızı tembihlerken şu öneriyi sunuyor; "hele bir sorun, hala uyuyabiliyorlar mı? yanıt evetse, her şey yolunda demektir. karşınızdaki koca bir yalancıdır." gitmekten bahsederken o büyük insan, o kadar kararlıdır ki bu kararlılığı iç acıtır; "gidiyorum! giderken gözümün tekini düşürsem, dönüp almam." "insan yaşamda yükselmez. alçalır" dediği an üstad, üryan kalıyor tüm insanlık. çırılçıplak. beni çırılçıplak bırakan bir şaheser. beni yaşadığım sürece alçaltan.

Serdar Glmz @serdarglmz 14.09.15 - İstanbul

"Gecenin içine itile itile, insan eninde sonunda bir yerlere varıyordur herhande, diyordum kendi kendime. Teselliydi bu. Cesur ol, Ferdinand, diye yeniliyordum kendi kendime, kendime destek gıkmak için, her yerden kapı dışarı edile edile, mutlaka hepsini, o pisliklerin topunu birden o kadar korkutan o numarayı bulacaksın ve o da gecenin sonunda olsa gerek. İşte zaten onlar da bu yüzden gecenin sonuna gitmezler!" Yazar:

Louis Ferdinand Celine ya da kahramanımız Bardamu'nun bu cümlesiyle başlamak istedim çünkü beklide en önemli olan şey yaşadığımız nefes aldığımız süre boyunca ne istiyorsak onu yapabilmek

ve Gecenin Sonuna Yolculukta kendimiz olabilmek; acele etmeli, kendi ölümünü iskalamamalı diyen Bardamu etrafında ki insanlar hayatın bir sahnesinden başka bir sahnesine sürüklenirler kendileri için yazılan senaryoda rollerini beklide anlayamazlar ve kendi kaderlerine boyun eğip ufaçık şeylerle mutlu olurlar yaşam insanlara kırıntılarla yaşamayı öğretir ve yaşamın kıyısından geçip giderler ve buna bile inanmazlar..Bazen kitabın ortasından bakmak gerekir diye düşünürüm ben Gecenin Sonuna Yolculuk Kitabı Birinci dünya savaşı, Afrika, Amerika ve tekrar Fransa'ya geri dönen Bardamu; beş altı yıllık tıp eğitimini tamamlar ama derki: benim müsterilerime gelinde, onlar belcildirler, yolsuldurlar çirkin emeklilik projelerinin içine sıkışmış maddiyatçı kişilerdi. Rancy'den ayrıldıktan sonra, cebinde bir tıp diploması sırtında sadece bir yağmurluğu vardır kahramanımızın çünkü Berdamu için hayat gözetmeni sıkıntı olan bir sınıfa benzer ve saniyesi ensemizdedir. Bardamu bizimle olan yolculuğuna katıldığı birinci dünya savaşı ile başlar ve kahraman olmak için hiçbir neden görmez ve hiçbir şey düşünmez sadece ölmemeyi düşünür yaşadığı her gün kar hanesine atılmış bir çentik ve tek değerli şey yaşamdır gözünde madalya ya da yaralanmayı umursamaz özgürdür artık bu savaşta. Korkularıda devam eder öldürülmekten korktuğu kadar da aynı zamanda barışta açlıktan ölmekten. Ölmek bile başlıbaşına bir iştir Bardamu'nun gözünde. Özgürdür artık ve Porduriere şirketi ile Afrika macerasına yol alır artık Bardamu ancak geceler gecer ve artık dayanamaz Afrika'nın yakıcı kokusuna burnuna göküntür artık ölü toprak kokusu artık ayrılma zamanıdır ve Atlas Okyanusunda süren haftalar sonrasında Amerikadadır ama Bardamu için gerçek bitmek bilmeyen bir can çekişmedir seçim yapmak ya ölmek ya yalan söylemek ve asla kendini öldürmez. Hayat basit anlamlar iç içe geçmiş mutluluk beklide merkezimize eşit uzaklıktadır. Bardamu geceyi gündüzü önüne katmış insan topluluğunu görür Amerika da kent büyük umutsuzluklarla ve pişkinliklerle doludur denedim ve değmez der. Bardamu Fransa döner haftalarca aycarca Clichy meydanında dolaşır akademik eğitimini tamamlayıp doktor olur. Bardamu sefaletle mücadele etmeye devam eder. Fransızlar ne almayı bilirler ne vermeyi parayı ihtiyacın var mı önemsizdir. Felaketler sıralanmaya görsün yapayalnız kalırsın hayatta. Yaşamda varoluş nedeni gecenin içinde tek başına yapılan yolculuğun son bulan bir ışığı...

Misafir @misafir000 06.01.16

Bir büyük savaşın içi ve bir büyük savaşın öncesinde varolmaya çalışan bir bireyin, hayat ve kendi ile mücadelesine tanık oluyoruz. Karakterimiz hiç bir zaman ait olamadığı toplum ile uzlaşmak onlardan biri olmaya çalışmak için en uç yöntemi seçerek toplumun savaşına dahil oluyor. Onlarla birlikte savaşırsa belki onların içinde huzurlu bir şekilde varolabilecektir. Ancak karakterimiz, bunun böyle olmadığını, toplumun savaşının onun gibiler için değil sadece toplumun tüm absürlüğü ile bilinçsiz olarak özdeşleşmiş kişiler için olduğunu fark etmek zorunda. Bu seçimi ile kesin bir başarısızlığa uğramış, üstelik savaşın korkunç derecede saçmalığına maruz kalmış, ötekine ve kendine ait güven küçük güven duygusunu da savaşın kanlı siperlerinde bırakmıştır. Peki karakterimiz, Toplamların savaşında korkunç derecede büyük bir darbe alması, onun uzlaşma cabasının büyük bir hezimet ile sonuçlanması ve elinde çok az olan kaynaklarını da kaybetmesi sonucunda ne yapacak? Karakterimiz ile birlikte bunu arıyoruz kitapta, Afrikada, ışık girmeyen ormanlarda, bir mülteci gemisinde, New York'un arka sokaklarında, bir Amerikan fabrikasında, Parisin arka sokaklarında, Güney Fransada. Bu arayışta bize eşlik eden şey sadece karakterimizin karmaşık iç dünyası, depresif dünya görüşü ve savaşta büyük bir darbe almış ruhsal bütünlüğü. Yeraltı Adamı geleneği Dostoyevski'den sonra bir çok kez kendisine takipçi buldu. Bu gelenekteki karakterlere benzer özellikler taşıyan ana karakterimiz, Yer Altı Adamı'nın, kendisi ve toplum ile ilişkisi, toplumu ve şeyleri algılayışını, çatışmalarını betimlemek konusunda oldukça başarılı. Devasa büyüklükte bir roman olması, karakterin dünyasının içine mutlak bir şekilde girebilmemizi sağlıyor. Bu kitaptan sonra Yer Altı Adamına dair yeni bir şey söylemek çok zor olacaktır.

İbrahim Deniz @roquentin 18.10.15 - Adana

kaynak: <https://www.neokur.com/kitap/33116/gecenin-sonuna-yolculuk>

7 Temmuz 2012 Cumartesi

Louis-Ferdinand Céline - Gecenin Sonuna Yolculuk

Öncelikle Ekşi Sözlük'ten diazepam'e çok teşekkür ederim, bu kitabı o yolladı bana. Kargo masrafını da karşılamış. Bari kargoyu ben verseydim. Niye veriyon.

Herkesin bir yazarı vardır. Gillo gillo şeyler okuyanlar olsun, güzel şeyler okuyanlar olsun, vardır bu. Mesela şöyle:

"Ben Robert Ludlum çok seviyorum, çünkü casus ve komplo ve savaş ve hölö."

"Öyle mi canım, öyle mi seni kış? Ben Harry Potter'ı çok seviyorum, çünkü yazarından bana ne. ^^"

Var, değil mi? İyi okuyucularda bence kesinlikle vardır. Bu yazarı her yönüyle tanımaktan bahsedeceğim. Tanpınar'ı çok sevdiğini söyleyen bir adamdan beklediğimiz nedir? Benim beklentim şu: Öncelikle romanlar, şiirler, hikâyeler okunacak. En aşağı bir defa daha okunacak sonra. Mektuplar, ders notları, günlükler... Adam hakkındaki makaleler, kitaplar, ne varsa okunacak. Her yönüyle, her düşüncesiyle bileceğiz adamı. Olay bu olmalı. Benim yazarım Lovecraft, 14 yaşındayken bir abimiz tutuşturmuştu elime Cthulhu'nun Çağrısı'nı, gerisi geldi. Adamın hayatı boyunca yazdığı mektup sayısı aklımda. Duacıyım.

Hakan Günday için de Céline'miş, lâkin ki Céline'in başka bir kitabını okumamış Günday. Sadece bu. Saplantı halinde, tekrar tekrar. Kinyas ve Kayra'yı okurken bir yabancılik hissetmişim, nasıl anlatacağımı bilmiyorum ama deneyeyim. Yabancı bir ses vardı ve Günday'ın sesini bastırıyordu. Hatta Günday'ın sesi ne kadar kendisine aitti, onu bile belirsizleştiriyordu. Gecenin Ucuna Yolculuk'u okuduktan sonra görülüyor ki olaylar haricinde değişlerde, çatıda bir fark yok, yabancı sesin kaynağı bu. Aslında değişlerde fark var, Günday'ın tespitlerinin pek başarılı olmadığını söyleyebilirim.

"6 milyar insanın yanından geçtim ve birini bile ellemedim?"

Mesela.

Evet, Gecenin Sonuna Yolculuk. Voyaj ö boğu dö la nuğa. Fransızca bilmiyorum, yapacak bir şey yok.

Şimdi öncelikle romanda yolculuk var zaten, yolculuk sırasında yaşanan olaylar ve düşündürdükleri. En ayıca haliyle romanın olayı bu. Ferdinand Bardamu adlı arkadaşımız romanın başında asker. Yaralanıyor, ordudan ayrılıyor. Bir iş buluyor, Afrika'ya gidiyor. Fransız sömürgelerinden birine, adı aklıma gelince yazarım. Gana mana bir şeydir. Afrika'dan ABD'ye geçiyor, ABD'den Fransa'ya dönüyor. Burada illerde, ilçelerde takılıyor. Bu arada doktor oluyor kendisi Fransa'ya dönünce, eğitimini tamamlıyor. Kitabı doktorluktan önce ve doktorluktan sonra diye ayırmak mümkün. Doktorluktan önce Bardamu'nün kadınlarla olan ilişkileri daha yoğun. Gezici bir kardeşimiz, her mekanda bir kadın bulabiliyor. Doktorluktan sonra insanlarla çeşitli olaylar. İlk bölümün içerdiği dünya çok daha geniş, zira yeni insanların, yeni yerlerin haddi hesabı yok. İkincide de insan bolluğu olsa da artık daha bir derinlikli mi diyeyim, veya yolculuğun yavaşlamasının dinginliğiyle mi diyeyim yaklaşıyoruz. Böyle bir şey. Alıntılar yapacağım, o alıntıların birbirinden ayrı olduğu düşünülmesin. Kitap 15-20 yıllık bir dönemi anlatıyor. Söylenen her sözün, atılan her adımın birbiriyle bağlantısı var.

Sayfa sayfa incelemeyeceğim, temalardan gidelim. Bardamu asker, I: Dünya Savaşı sırasında Alman asker kardeşlerine sürekli kurşun sıkıyor. Ha pardon, sıkmadan önce şu var:

"O, yani albayımız, o ikisinin (Alman askerleri) neden ateş ettiklerini belki de biliyordu, Almanlar da belki biliyorlardı, ama ben, gerçekten, bilmiyordum." (s. 26)

Askerlik, vatan, millet, bok püsür. Bardamu'nün problemi bu: Çok affedersiniz, insanoğlu için pek bir sike yaramayan, ya da kolaylıkla manipüle malzemesi haline getirilebilen ve insanları öldürmek için silah gibi kullanılan bu kavramlar. Evini, aileni vs. savunmak başka bir şey, bazı götler daha da büyütülecek diye elinde bazukayla gülümseyerek poz vermek, tanımadığın insanlara doğru füze, el

bombası sallamak çok başka bir şey. Donovan'ın Universal Soldier'ını dinleyebilirsiniz bu konuda. Full Metal Jacket'ı zaten izlediğinizi düşünüyorum. Bardamu için savaşta en iyi yön tayin aracı bok kokusu. Tezeklerle birlikte ölüm korkusuyla altına sıçan genç askerlerin bokları da kokuyor olabilir mi?

Robinson adlı bir de kardeşle arkadaş oluyor Bardamu, Robinson'ı unutmayalım. İleride sıklıkla karşılaşacağız.

Bardamu savaşın gerisine, şehre çekildiği zaman bu kez insanları inceler. Önceleri mahzenlerde edilen dansları gizlemenin manası kalmamıştır. Kadınlar iyice kızışmıştır, ihtiyaçların çeneleri düşmüştür. Savaş gerisinde her şey yolundadır; yüzler güler, eğlencelerin haddi hesabı yoktur.

"(...) Aslına bakılırsa biricik şey kahramanlıktır. Kendi bedeniyle kahramanlık? Oldu olacak yem olarak oltanın ucuna takılan solucandan da kahramanlık yapmasını talep edin, ne de olsa o da bizim gibi pembe, soluk ve gevşek." (s. 67)

Askerliğin özeti bu.

Lola'yla tanıyor Paris'te Bardamu. Lola ABD'li, Fransızlara yardım etmek için geliyor ve hastanelere dağıtılmak üzere pişirilen lokmaları tadıyor. Bir de ağır vatanperver.

"Lolaciğin Fransızca bilgisi birkaç cümleyle sınırlıydı, ama hepsi de vatanperver nitelikliydi: 'Onları haklayacağız!...', 'Vatan, Millet!...' Hazin bir durumdu bu." (s. 73)

Bir geçit töreninde Bardamu kafayı yer, resmen. İnsanlara, "Kaçın! Ateş edecekler! Defolun laan!" diye bağırır, çünkü merasim olduğu için çat pat ateş ederler, barut falan patlatırlar sanıyorum. Kelepçeleri takarlar, doğruca hastaneye. Savaş zamanı delirmek dünyanın en normal şeyi değil midir?

Lola arada ziyarete gelir, Bardamu Lola'ya korktuğunu, savaştan ve saçmalıklardan çok korktuğunu söyler. Cevaba gel:

"-Aaa! Siz demek gerçekten de korkağın tekisiniz, Ferdinand! Bir lağım faresi kadar tiksindiricisiniz...

-Öyle, büsbütün korkağım, Lola, savaşı ve içinde ne varsa hepsini reddediyorum..." (s. 84)

Savaşı gayet normal bir şeymiş gibi gören ilk insan ne zaman ortaya çıktı acaba. "İşgal/fetih var ve saldırın/savunun!" Her şeyin bu kadar basit olduğunu düşünmek hangi katliamlardan, hangi katliamların normalleştirilmesinden sonra başladı. Ölümden, savaştan korkmak ne zaman korkaklık oldu, ne zaman aşağı görülecek bir şey oldu ki? Bunu gerçekten soruyorum, soru işareti o yüzden. Bardamu'nün Lola'ya muazzam bir cevabı var, onu buraya almıyorum.

Bardamu, Bayan Herote adında birinin mekanına takılmaya başlar. Burası ticarethane, iki anlamda da. Musyne adlı kızımız burada beliriyor. Bardamu aşık oluyor biraz, lakin Arjantinli arkadaşlar kıızı yiyorlar çok affedersiniz. Bu bölümde bir psikiyatrist üstünden ironik giydirmeler mevcut. Adam Sokrates'i kıskançlıktan ağlatacak ölçüde retoriksel. Bardamu'ye vatanseverliği, şuyu buyu bir güzel süsleyip yedirmeye çalışıyor. Fena.

Yaşadığı yere döner Bardamu, bir arkadaşıyla önceden çalıştığı kuyumcuya gider, iş bulamaz ve kibarca şutlanır. Atlar bir gemiye, doğruca Afrika. Gemi kısmı çok komik; Bardamu'yu sapık, ahlaksız bir adam olarak görüyorlar. Önce pis pis bakışlar başlıyor, ardından omuzlar momuzlar, sonra güvertede kısırmaya çalışmalar, bilmem ne. Hayatının kurtarmaya çalışıyor Bardamu, en sonunda vatanseverlik, milliyetçilik vs. safsatalarıyla kendisini pataklamak isteyenlerin kafasını beynini iyice bir yakıyor ve kurtuluyor. Bardamu şöyle anlatıyor kendini:

"İstemeyerek de olsa, tüm yüzyıllar boyunca her yerde adı geçen, herkesin varlığından Tanrı ya da Şeytan'ın varlığı kadar haberdar olduğu, ancak yeryüzüne indiğinde ve yaşamda daima değişken, belirsiz biçimler içinde kalan, asla ele gelmeyen, o insanlığın yüzkarası vazgeçilmez 'aşağılık ve tiksindirici pislik' rolünü oynuyordum. Bu 'pisliği' nihayet kısırtma, nitelemek, ele geçirmek için ancak bu daracık gemide oluşabilen olağanüstü koşulların bir araya gelmesi gerekmişti." (s. 138)

Kısırılmışlığa bakar mısın, kış kadar bir yerde kalıyorsun ve etrafındaki herkes senin denize atılıp atılmadığını merak ediyor ya da kolundan tutup denize fırlatmak için fırsat kolluyor. Bardamu'nün hayatı bu şekilde özetleyen cümleleri var, fakat böyle, kendiliğinden ortaya çıkan minyatür dünyalarda söyleniyor onlar.

Koloni hayatının bu kadar sıkıntılı olabilme ihtimali bir yana, Bardamu'nün gemiden inince anlattığı kolonyal yaşam çok daha fena.

"Yansıttıkları renkler nedeniyle tropikal bölgenin insanlarını ve nesnelerini adilce değerlendirmek zordur. Renkler ve nesneler fokurdarlar. Tam öğle üzeri sokağın ortasına açılan küçük bir kutu sardalye bile o kadar çeşitli ışıklar saçarak ki, göz ona bir kaza önemi atfeder. Dikkat etmek gerek. Orada isterik olan yalnızca insan değildir, nesneler de bu işe bulaşır. Yaşam ancak günbatımından sonra katlanılabilir bir hal alır, ne var ki karanlığa da derhal sürüler halinde sivrisinekler el koyarlar. Bir, iki ya da yüz değil, trilyonlarcası. Bu koşullarda paçayı sıyırmak, tam bir hayatta kalma başyapıtına dönüşür. Gündüz karnaval, gece kevgir, usulca da savaş." (s. 151)

Nesnelerin, yerin ve zamanın iç içe geçmesiyle birlikte ortaya çıkan sonu gelmez bir bunalı. Bardamu'nün çalıştığı iş de iş değildir pek, zaten dert çekmekten pek uzun bir süre kalamayacaktır orada. Yerlilerin vaziyeti zaten fena, adamlara fena eziyet ediliyor. Ekonomik faaliyetler var, kimin ne yaptığı belli değil. O sıcakta normal tabii, adamlar buharlaşmamak için inat ediyorlar lan. Neyse, Robinson burada da karşımıza çıkıyor, işi bilen adam olarak. Çalıp çırpmış. Helal. Bu arada yer Gana değil, Togo'ymuş. Neresiyse neresi, New York'a geçiyorum, zira içim daraldı. Sefalet hikâyeleri var Afrika'da, okuyan öğrensın. Ööf.

New York. "Ayakta duran kent" imajıyla dalga geçmek, koca binalardan ürkmek, Amerikan ahalisinin Avrupa'dan gelen kürek mahkumlarını anarşist olarak görmesi, karantina. Arkadaşları, "İyice hastalanıp öleceğin, gemiye dön," diyorlar, Bardamu dönmüyor ve pire-sayıcı olarak işe giriyor bir de! Sayısız pireyi çatır çatır eziyor parmaklarıyla. Bir insan bu konumda kendini ne kadar değerli hissedebilir? Bardamu'nün hiçbir hırtlığı için kendisine kızılabilir sanıyorum.

Terfi edilir ve şehre hesapları götürmek üzere yollanır. Koca şehir Bardamu'ye karşı, veya tam tersi. Lola'nın anısı canlanıyor bu sırada, Bardamu Lola'yı görmek istiyor. Amaç birazcık para koparmak. Koparmayı denemek. Lola bulunuyor, yanında dört arkadaşı var. Bardamu biraz soytarlık ediyor ve Lola'ya gidiliyor. Kız rahatsız, çünkü yeni bir düzeni var ve Bardamu geçmişte kalmış, rahatsız edici bir anı. Sinek daha doğrusu.

Burası komik. Lola "dostları" sayesinde parayı bulmuş, keyfi yerinde. Annesi kanser ve en iyi doktorlara tedavi ettiriyor, iyileşip iyileşmeyeceğine dair Bardamu'den fikir istiyor. Pkmfp, Bardamu karaciğer kanserinin asla iyileştirilemeyeceğini söylüyor. Bardamu'nün insan sevgisine sahip olmadığı söylenemez aslında, sadece kendisi için araç konumundaki insanları sallamıyor pek. İstedikini alıp uzaklaşmak istiyor, öbür türlü zaman kaybı. Lola ağlıyor, parayı verip kovuyor Bardamu'yü. Olacağı da buydu.

Ford'un fabrikasında işe giriyor Bardamu, burası Bukowski'nin eserlerine, hatta yaşamına da ilham veren bir bölüm. Factotum benzeri. Molly adlı hoş bir kızla da tanışıyor Bardamu, geziniyorlar bir süre ve üç hafta işe uğramadığı için şutlanıyor. Robinson yine burada, işler peşinde.

Molly'den ayrılmak zor oluyor, zira Bardamu eğer bir kadını, hatta bir insanı gerçekten sevmişse o Molly'dir. Fransa'ya dönüp eğitimini tamamlamak niyetinde Bardamu, bu yüzden bir gemiye atlayıp dönüyor ama Molly'den ayrılmak oldukça zor. Üzülüyor ve özlüyor Molly'yi.

İlk bölüm bu, ikinci bölümü çok kısa geçiyorum. Doktor oluyor Bardamu, üç beş paraya evden eve gidip doktorluk yapıyor. Bazen parasını alamıyor, bu yüzden kılıksız. Bir evden çağrılıyor, gittiği zaman karı-kocanın büyükanneyi akıl hastanesine yatırma planlarına uşak olmuyor, zira kendisinin hâlâ tiksindiği bir şeyler var. Robinson bu noktadan sonra önemli, bir kaybolup bir belirmiyor; hep var artık. Karı-kocayla anlaşıyor ve büyükanneyi öldürmek için bir gece yardırıyor ama büyükanne vuruyor Robinson'ı, adamın gözleri mahvoluyor. Sonra iyileşiyor, sevgili falan yapıyor ama sevgilisi de sıkıntılı bir kız. Robinson bir gün patlıyor, kız da bunu silahla vuruyor, ölüyor Robinson.

Bir tımarhanede çalışmaya başlıyor Bardamu, sonra oranın müdürü gibi bir şey oluyor. Bu noktadan sonra kumar alemleri var, çok şey var. Ben sıkıldığım için yazmayacağım artık, bu yazı da bir makale olmadığı için doğru düzgün bitirmememden dolayı çok da fufü.

Bir iki noktayı belirtip "kapatalım bu meseleyi".

Yiğit Bener'in sonsözünü pek beğendiğimi söyleyemeyeceğim, Céline üslubuyla yoğurt yemek neden. En güzeli zaten yenmiş. Emeğe saygı, kendisine çok teşekkür.

Beat Kuşağı için süper kaynak olmuştur bu kitap, daha da bir şey demiyorum. Bu kadar.